

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 5. ČERVENCE 1939

ZA K 2.—

Dosavadní historie Národního souručenství

LADISLAV KHÁS

John Bull aneb válka a mír

JAN SKÁLA

S „ubohým a holým“

MILENA JESENSKÁ

Moudrost knížete Bismarcka

JAN ALBERT

Anglická a sovětská houževnatost

ZDENĚK SMETÁČEK

České a německé divadlo v Praze

JOSEF TEICHMAN

Amerika a Japonsko — S kým půjde nové Španělsko? — Jak se dnes žije v Madridě —
Baňovy továrny v Kanadě a ve Zruči — Intelektuálové — Budovat a udržet — Mezi-
národní politika Slováků — Před devadesáti lety — Větší zalidněnost než v Německu —
Zdražit či nezdražit noviny?

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. ZDEŇKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ, PANKRÁČKA 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

MUDr. ANTONÍN NEUMANN

odborný lékař nemocí pohlavních, kožních a kosmetiky
Praha II., Na Zbořenci 24 — třetí dům od Karlova náměstí.
Ordinuje celý den. V neděli a ve svátek dopoledne. Tel. 41.728.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO**

ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. **PRAHA II., VO-
DÍČKOVA 15.** (Hlávčkův palác.)

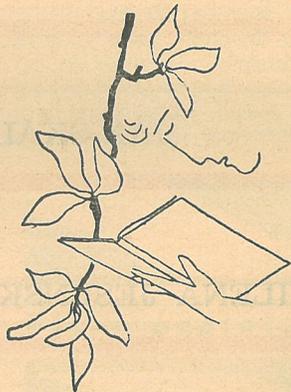
VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A. Tel. 315-28.

Kouzlo své dovolené
znásobíte četbou těchto vybraných
českých románů

Karel ČAPEK: Život a
dílo skladatele Foltý-
na. Brož. 15 K, váz.
25 K.

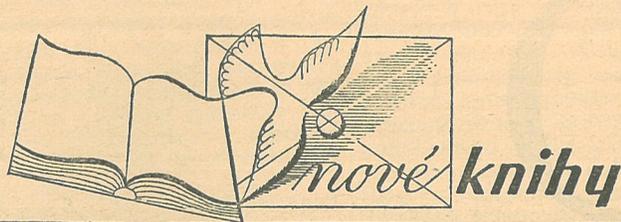
Josef HORA: Dech na
skle. Brož. 25 K, váz.
35 K.

Karel KONRÁD: Poste-
le bez nebes. Brož.
20 K, váz. 32 K.

Václav ŘEZÁČ: Slepá
ulička. Brož. 35 K,
váz. 47 K.

**Olga SCHEINPFLUGO-
VÁ:** Přežitá smrt.
Brož. 28 K, váz. 40 K.

Dodá každý knihkupec
FR. BORO VÝ

**BERNÁŠEK Dr. V., Zápasy o tiaru. Tajemství
papežské volby. 19.5×13.5 cm, 196 str.,** brož. K 17.—
váz. K 23.—

**KROFTA Kamil, Z dob naší první republiky.
22.5×15 cm, 348 str.,** brož. K 45.—
váz. K 60.—

**MACHIAVELLI Niccoló, Vlády a státy. 19krát
14 cm, 575 st.,** brož. K 45.—
váz. K 55.—

**RAMUZ C. F., Míra člověka. Essaye. 16×12 cm,
135 str.,** brož. K 15.—
váz. K 27.—

**VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ Olga, Presi-
dent Dr. Emil. Hácha. Poslední události.
23×15 cm, 45 str.,** brož. K 8.—

**Société des nations: Directives pour les enquê-
tes sur la nutrition de populations, par le
Dr. E. J. BIGWOOD. 24×16 cm, 293 str.** brož. K 45.—

**LEMMEL Hans Dr., Die Organismusidee in
Möllers Dauerwaldgedanken. 24.5×16.5 cm
192 str.,** brož. K 69.—

F. Topič

knihkupectví, Praha I., Národní třída 11

poskytují komfort velkých lázní za mírné ceny.
S úspěchem léčí: revma, dnu, ischias, nervosu,
ženské choroby.

Čtěte **LIDOVÉ NOVINY**

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 26: J. ALBERT: O české a německé lásce k Praze — J. SOUMAR: Duše chce odpo-
čívát — R. RICHTER: Jací jsme dnes — K. KUČHYŇKA: Je jasnovidnost opravdu jen pověra? — A. MRÁZ:
Sparta: Slavie a sv. Jana — O. ŘEPKOVÁ-HROBOŇOVÁ: Odpověď Slovenke píše Slovenka z Čech — A. NEU-
MANN: Co je svatováclavská tradice? — J. MACHEK: Dělníkův dopis o knihách — Emigranti v Americe — Před
devadesáti lety — Spojené Státy věří v blízký konflikt? — Angličané diskutují — Bude Roosevelt po třetí kandidovat?
Maďarské plány a půtky.

Přítomnost

řídí **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevy-
žádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku
K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la Fran-
ce et ses Colonies Frs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novinová
sazba povolena v Brně ředitelstvím pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. •
Odpovědný redaktor J. Diabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 5. ČERVENCE 1939

ČÍSLO 27

Dosavadní historie Národního souručenství

Myšlenka zjednodušit české politické poměry byla horlivě hlásána hned po září. Tehdy se přijala zásada dvou stran: Národní jednoty a Strany práce. Političtí kritikové, jež je vždycky víc slyšet než politické pracovníky, vyčítali tehdy této soustavě nedostatek důslednosti a žádali o sjednocení úplné, totalitní. Byli to přibližně tiž kritikové, kteří po utvoření totalitního Národního souručenství přišli zase s námitkou, že sjednocení se provedlo mechanicky, že nové hnutí pojímá do sebe i marxisty, komunisty, zednáře a podobně. Pravda ovšem je, že Národní souručenství nedospělo k totalitě revolucí a proléváním krve. Vzniklo jednoduše tím, že večer 16. března projevil president dr. Hácha svou vůli, aby bylo založeno. President Čech a Moravy je hlavou autonomní správy v Protektorátě a má právo, aby rozhodoval o politické organizaci českého lidu. Nadto se politické cíle českého národa po 15. březnu soustředily v jeden hlavní, jehož dosažení a udržení může uskutečnit jen národní jednotu.

Patnáctého března upadl do mdlob celý veřejný život, státní správa i politické strany. Z chaosu téhož dne se však zrodil nový život, totiž český Národní výbor. Usídlil se v budově výboru poslanecké sněmovny a byl akreditován vojenskými úřady říšské výkonné moci pro styk českého občanstva s říšskou armádou. Výbor tvořili většinou zástupci Vlajky, Národní obce fašistické, Akce národní obrody, ale byli v něm také zástupci bývalých koaličních stran a národních institucí. Tento český Národní výbor vůbec nebyl vybaven výkonnou mocí, ale silně po ní ve své většině toužil. Vzniklo z toho napětí mezi vládou a výborem. Většina výboru, o níž jsme mluvili a hlavně ony podvýbory kolem dokola usilovaly o to, aby mocí Národního výboru získali moc vládní. Výbor sám byl chladnější. Vydal ještě večer prohlášení, jež uklidňovalo. Vedle tohoto prohlášení vydal vůdce fašistů generál Gajda, člen výboru, zvláštní prohlášení, v němž hlásal mimo jiné:

»Zřídil jsem pracovní výbor z osob národně osvědčených a spolehlivých, v němž jsou všechny složky národa. Zpravím vás v nejbližších hodinách o postupu, který uznám za prospěšný pro náš národ. Zatím se všichni hlaste ve školních budovách v Praze I., Uhelný trh 4, kde je zřízen hlavní stan fašistického tábora.«

Zatím však, než mohl Gajda oznámit své rozhodnutí, byla autorita vlády potvrzena tím, že říšští činitelé ministr Ribbentrop a generál Blaskowitz jednali s předsedou vlády Beranem. Večer 16. března pak oznámil president dr. Hácha rozhlaselem:

»Rozhodl jsem se jako odpovědná hlava národa českého, že učiním co nejrychleji rozhodné kroky, které povedou k naprostému sjednocení všech vrstev národa. Jsem odhodlán nestrpět žádné odstředivé snahy, žádné skupiny a frakce.«

Večer 17. března přijal pražský velitel generál Gablonz zástupce Národního výboru. Již příští den však říšské úřady uznaly vládu za jedině oprávněného jednatele a mluvčího české autonomie.

Rozhodující je arci, jak reagoval český lid na podnět utvoření jediného národního hnutí. Dlouho dost neměl příležitost k této reakci. 21. března jmenoval president první padesátičlenný výbor a zároveň rozpustil obě komory Národního shromáždění. Povaha nové strany je autoritativní, vůdcem president dr. Hácha. Padesát nových vůdců byla jména veřejnosti blíže neznámá — většinou. Vedoucím výboru (podle německého Leiter) byl jmenován Adolf Hrubý. Výbor měl uskutečnit organizaci národní pospolitosti, zajistit sociální spravedlnost na stavovském řádě a pečovat o politickou výchovu lidu v duchu národním a křesťanském. Svě zásady měl po rozpuštění sněmoven uplatňovat iniciativou, zatím co vláda zůstala mocí výkonnou. Od 1. dubna byl český tisk zavázán službou Národnímu souručenství. Český lid pak dostal první příležitost, aby projevil svou vůli v polovici dubna, kdy byl proveden nábor členstva do nové strany. Členy strany mohli se státi jen čeští mužové od 21 let. Nábor je zatím nejslavnější skutečnost z historie Národního souručenství. Z 2,083.427 oprávněných mužů se přihlásilo 2,079.185, což je 99.79 procenta. Národní souručenství nevděčí za tento výsledek novým osobám, které se za krátkou dobu svého veřejného působení ani nemohly učinit přitažlivými, ani podmanivému způsobu náborové agitace. Sám vůdce strany poznamenal k jmenování výboru: »Nebylo času rozhlížet se po osobách.« Výsledek je dílem politické výchovy lidu, který v posledních desítkách měl příležitost přímé účasti na veřejných věcech a pochopil sám, jaká je jeho povinnost. Manifestoval svornost, vlastnost to, kterou pesimisté z potřeby truchlivosti na věky vyloučili ze všech slovanských povah. Politický význam národní jednomyslnosti je tím ještě větší a nepopíratelnější.

Podobný výsledek měl i nábor mládeže, provedený v květnu. Přihlásilo se 535.970 mladých lidí od sedmácti do čtyřiaadvaceti let, z toho 259.569 děvčat. Dívčí mládež je tedy politicky organizována, kdežto dospě-

lým ženám měla stačit jakási nepolitická organizace v Národní radě. Neodůvodněnost této nerovnosti je očividná a bude napravena revisí organizačního řádu. Po náboru členstva byl výbor Národního souručenství rozšířen na sedmdesát míst a po dohodě s fašisty v červnu na osmdesát. V rozšířeném výboru je také správněji zastoupena Morava a dělnictvo.

Poměr hnutí a vlády byl precisován, když Eliášův kabinet vystřídala 21. dubna vláda Beranovu. Vláda prohlásila Národní souručenství za jedinou stranu, která je oprávněna politicky organizovat český lid. Činnost Národního výboru byla prohlášena za skončenou, když prezident zahajoval činnost Národního souručenství. Ostatní politické strany byly rozpuštěny. Vláda podává výboru Národního souručenství své osnovy k vyjádření. Jmenovala styčné orgány, které zasedají v komisích Národního souručenství a zpravují své resorty o programu a činnosti hnutí. Do té doby, než bude rozhodnuto o novém ústavním pořádku, je v úzké spolupráci vlády s hnutím předpoklad správního řádu. Výsledky této součinnosti podléhají ovšem schválení říšského protektorátu. Přehled své práce otiskl výbor Národního souručenství ve čtvrtém denním tisku.

Národní souručenství je autoritativní strana. K totalitě se u nás nedošlo bojem za nový revoluční program, proti vládnoucí třídě. Došlo se k ní rozumem a dobrovolnou solidaritou všech částí národní společnosti. Vedení strany má moc vydávat rozkazy, ale směr a duch těchto rozkazů musí být pečlivě vyrozumován v duši českého lidu. Vedení hnutí nechybí, když před každým svým rozhodováním »zaposlouchá se, co mluví kraj«.

Ladislav K h á s

poznámky

John Bull aneb válka a mír

Dopis říšskoněmeckého občana Schmidta z Hamburku, který před týdnem vyšel v »Times« v rámci stále ještě trvající novinářské diskuse o možnostech míru a o tempu britského zbrojení, vzbudil značnou pozornost jak v německé, tak i v britské čtenářské obci. Následovaly ovšem četné dopisy, které s p. Schmidtem polemisovaly. Jejich zřejmým cílem bylo p ů s o b i t n a n ě m e e k ě v ě ř e j n ě m i n ě n í, alespoň na tu jeho část, která sleduje anglický tisk. Pan Schmidt totiž napsal, že říšskoněmecká veřejnost má pocit, že Velká Británie považuje dnes za svou povinnost provést obklíčení Německa až do konce a projevil pochybnost, zda taková akce může přispět k pokusům zachránit mír, jež jsou znovu a znovu inscenovány z britské strany.

V »Times« z 25. června vyšel v této souvislosti dopis dalšího říšskoněmeckého občana, Heinricha Krumma z Offenbachu nad Mohanem, v němž především jeho autor vyslovuje »Times« poděkování za fair chování, že otiskly Schmidův dopis, a poznamenává, že z vlastní zkušenosti může říci, že většina německého lidu sdílí Schmidůvy názory. Právě, že tyto říšskoněmecké občany jsou toho názoru, že otázka Gdanská a Polska by byla již dávno mezi Německem a Polskem vyřízena, bez války ovšem, kdyby Velká Británie se byla do věci nepletla. Pan Krumm ukazuje na psaní britských listů a praví, že je rád, že velká většina Němců je nečte a že je za to německé vládě vděčen, protože časopisy psané tak, jako dnes jsou anglické

noviny, by jen německý národ otravovaly a rozkládaly. Zlepšení situace nemůže nastat, dokud budou tyto věci takové, jak jsou, a pan Krumm se přimlouvá za to, aby byla rozšířena výměna studující mládeže, obchodníků, učitelů a všech, kteří by mohli přispět k vzájemnému poznání, mezi Německem a Velkou Británií. Doufá, že anglické veřejné mínění by pak pochopilo, co je to německý prostor a že nelze národ o osmdesátí milionech obyvatel škrtit obklíčovací politikou.

V rozpravě, která je již po tak dlouhou dobu pěstována nejen v »Times«, ale i v »Daily Telegraphu« a mnohých jiných anglických novinách, docházejí angličtí pisatelé k závěru, že je ze soudobé situace možné jen dvoji v ý c h o d i s k o: mírová konference, anebo válka. Konference, která by při nejmenším měla evropský rozsah a musila by se konat co nejdříve, by měla za úkol rozřešit všechny věci, které by byly jinak řešeny válečně. Výpočet je asi tento: odstranění všech zápalných bodů v Evropě mírumilovnou dohodou, finanční pomoc středoevropskému hospodářství, rozdělení světových trhů jak pro prodej hotových výrobků, tak pro volný nákup surovin a konečně ovšem odzbrojení a zřízení nějaké velmocenské instituce, která by měla zvláštní pravomoc, aby zabráňovala opětnému zhoršení mezinárodních vztahů. V celku se přišlo asi k tomu, že v každém případě jakýsi dokument, slavnostně proklamovaný a oznámený všem národům světa, by měl být vypracován a že by mělo být nasazeno všechno úsilí, aby byl všemi zúčastněnými vládami přijat. Kdyby se tak nestalo, sloužil by jako alibi jeho britským autorům, že bylo učiněno vše, aby válka nebyla nutná. Současně by asi představoval válečné cíle britsko-franko-rusko-polsko-tureckého bloku, aby byly tak získány další státy, především ovšem americká Unie.

Je pozoruhodné, že i lidé tak smířliví, jako lord Londonderry, vrací se k myšlence silné Společnosti národů, založené ovšem na dohodě velmocí, ale při tom již předem resignuje na úspěch této ideje. Sir Norman Angell, autor dramaticky úspěšné knihy o marnosti války (vydané před válkou pod titulem »The great Illusion« a loni zaktualisované na »The great Illusion Now«), napsal do »Times« nový dopis v podobném duchu jako lord Londonderry. Doporučuje sice, aby se vyjednávalo s Německem, ale teprve potom, až Anglie se svými spojenci bude daleko silnější, než jsou velmocí osy.

Sir Norman Angell to v další části formuluje takto: »Aby bylo možno vyjednávat s Německem na podkladě rovnosti, musíme být tak silní, aby Německo nemělo převahu.«

Pan Krumm v témže čísle »Times« píše, že »uklidnění není možné, dokud budou anglické noviny takto psát a dodávat, že ti Němci, kteří studují britskou politiku, vidí, že »britská politika dnes je velmi nebezpečná; mnoho Němců pracuje pro dorozumění, končí pan Krumm, a rád by vykořenil myšlenku, která se usazuje v německém veřejném mínění, že Anglie je největší nepřítel Německa«.

Tak vypadá novinářská diskuse. Co zatím odpovědní politikové? Předseda britské vlády Mr. Neville Chamberlain měl veřejnou schůzi v Cardiffu, na níž opatrně mlsil projevy o míru s vypočítáváním, jak daleko pokročilo britské zbrojení. Mluvil o něm jako o »ryze obranném zbrojení« a všechna označení soudobé britské politiky obklíčovací označil jako »jedovatou propagandu a groteskní travestii«. Jaký je cíl této politiky podle jeho prohlášení? »Cílem naší politiky jest, prohlásil za velkého potlesku Mr. Chamberlain, zříditi světu mír, kde každý národ může jíti za svou prací klidně, v plné bezpečnosti a důvěře«.

Francie zatím ani nedebatuje, ani nemluví. Zabývá se sama sebou velmi důkladně, odstraňuje nepořádky a zřejmě jeví snahu nedat se předstihnout britským diplomatickým i vojenským zbrojením. Právě podepsala pakt o spolku s Tureckem, kterým se Turecko zavazuje k vojenské pomoci Francii při každém konfliktu ve Středozemním moři i na Balkáně. Za to dostalo Turecko Hatay, kterého území bylo až do nedávna známo jako Alexandretský sandžak. Je to bohatý, zalidněný kraj s výborným přístavem a není divu, že turecký tisk i turečtí politikové jeví přímo bezmeznou nadšením, když mluví o alianci s Francií. Turecko tak získalo území ztracené ve válce; dostalo je zdarma, velmi lehce a pohodlně. Německý a italský tisk však vytýkají, že Francie dala Turecku území, které patří Syrii a je tedy jen součástí mandátu, který obdržela Francie od Společnosti národů. Nejde tedy o území francouzské, ale syrské, které Francie neměla práva bez Společnosti národů postoupit Turecku. »Times« k tomu docela otevřeně poznamenaly, že je to »politický a vojenský důsledek mimořádné důležitosti,

plynoucí z anglo-turecké smlouvy, jehož logickým závěrem bude franko-britská aliance s Ruskem. K tomu Francie získala za spojence Siam, významnou a rozsáhlou základnu ve východoindické oblasti, jehož královské manželé právě hostí. Italský tisk k tomu rozhořčeně poznamenal, že Francie tak chce zmařit vše, co s velkými obětmi se Itálie po deset let snažila vybudovat a omezit těmito akcemi na minimum svobodu italského pohybu ve Středozezemním moři, považovaném italským národem za moře italské. Jan Skála

Anglická a sovětská houževnatost

Před odjezdem britského vyjednavče Stranga do Moskvy pronikly do anglického a francouzského tisku zprávy o instrukcích, které si anglický posel poveze s sebou. Psalo se, že nabídne sovětské vládě formuli, na níž se sjednotila vláda britská s vládou francouzskou a podle níž se mělo Rusku dostat automatické vojenské pomoci franko-britské, jakmile by byly ohroženy jeho životní zájmy anebo — podle jiné verze — jakmile by na Rusko byl podniknut nepřímý útok. Touto formulí měly býtli do trojstranného paktu mlčky zahrnuti baltické státy, které jsou — jak je dostatečně známo — nejobtížnějším problémem anglo-ruského jednání. To byla už třetí etapa anglického ústupu před sovětskými požadavky. Původně chtěla Anglie od Ruska jen záruky pro Polsko a Rumunsko a o baltických státech nemluvila. Potom projevila ochotu zaručit svou vojenskou pomoc v případě obtíží na Baltickém moři, ale jen tehdy, kdyby baltické státy o ni samy požádaly. Potom, když Molotov ve své řeči z posledního května i toto odmítl, usnesla se britská vláda navrhnout konsultaci Anglie, Francie a Ruska pro případ, že by baltické státy byly ohroženy. To bylo ještě několik dní před Strangovým odjezdem. Podle tehdejších zpráv shledala Paříž tuto formuli nedostatečnou a navrhla Angličanům, aby ji nahradili formulí o životních zájmech, resp. nepřímém útoku.

Politická veřejnost mezinárodní měla tedy za to, že Strang zahájí jednání v Moskvě hned podle této poslední formule. Zdá se však, že tomu tak nebylo. Podle nynějších zpráv navrhl Strang Molotovovi dne 15. května jenom konsultaci pro baltický případ, to jest starou anglickou formuli, která byla hned v zápětí francouzským zásahem překonána. Teprve když Molotov tuto formuli odmítl, jak Francouzi správně předvíдали, předložil prý Strang formuli další, která mluví o životních zájmech a nepřímém útoku. To prý se stalo 21. června. I tadý však se dočkal nemilého překvapení, neboť i tento návrh sověty odmítly a agentura Tass to dokonce oznámila v novinách, dávajíc při tom slovíčko »nové« (to jest nové návrhy) do uvozovek.

Jak je vidět, stojí proti sobě dva partneři, jejichž houževnatost si patrně nezádají. Sověty jsou houževnaté spíše ve své nehybnosti, čekajíc s jakousi povzneseností, jaký nový návrh jim zase Anglie podá, kdežto Angličané jsou zase houževnatí ve vymýšlení nových formulí, které mají pokud možno skrývatí starý obsah. Do závazků na Baltu se Anglii zřejmě nechce. Kolem 28. června se vyskytly v zahraničních listech zprávy, že britská vláda dá Strangovi nové instrukce, které prý znamenají, že přijímá už všechny sovětské podmínky. Je-li tomu tak, byl to už asi poslední prostředek, jak zachránit jednání o trojstranný pakt před úplným nezdarem. Z. S.

Amerika a Japonsko

Pro anglické postavení na Dálném východě je velmi důležité, ne-li rozhodující, jaký postup zvolí v těchto končinách Spojené Státy. Ve sporu o mezinárodní koncesi na ostrově Kulansu šla americká velmoc docela solidárně s Anglií a Francií a provedla tatáž vojenská opatření jako jmenované dvě velmoci evropské. V aféře tiencinské byla však Amerika zdržlivější, nepochybně proto, že nemá v tomto městě přímých zájmů. Americká vláda musí také dávat pozor na své domácí veřejné mínění, aby ji nemohlo vytykat, že tahá kaštany z ohně za Angličany. Mimo to má vláda nepochybně na zřeteli ještě stav svého válečného loďstva, které je sice silně dost, aby mohlo přijmout výzvu, kdyby se k ní Japonsko neočekávaně dalo strhnout, ale ne ještě tolik, aby samo mohlo vystupovat útočně. Spojené Státy staví několik bitevních lodí o 45.000 tunách, a opevňují ostrov

Guam, čímž silně posunou jednu ze svých námořních základen k japonským ostrovům. Americká admirálie se jistě bude cítit bezpečnější anebo docela bezpečná teprve tehdy, až tyto přípravy budou skončeny. Zatím se americká zahraniční politika v Číně omezuje na to, že důsledně hájí jen americké zájmy a nechává v tomto ohledu volnou ruku svému »muži na místě«, admirálu Yarnellovi. To je jedna z politických metod, kterých americká vláda ráda užívá, chce-li zachovat zdání rozhodnosti, ale při tom se oficiálně příliš neangažovat. Podle názoru některých zpravodajů, žijících v Americe, nechává však tentokrát vláda svému »muži na místě« volnost výjimečnou. O admirálu Yarnellovi se vypravuje, že je to důstojník velmi rozhodný, jak se ukázalo na ostrově Kulansu a ve Svatau. Na japonskou výzvu, aby ze Svatau odvolal americkou válečnou loď, když Japonci obsadili přístav, odpověděl tím, že tam poslal loď další. Loni, když Japonci při operacích proti Hankou prohlásili řeku Jance za uzavřenou pro cizí lodi, plavil se po ní Yarnell do Hankou. Stejnou taktiku zvolil vůči japonským výstřahům při akcích proti přístavům Fučou a Venčou, kdy krátce prohlásil, že činí japonské vedení odpovědným za všechny škody, jež by Američanům vzešly z japonských činů. Oficiální zahraniční politika americká je zdržlivější. Nechává jednat Yarnella a tímto způsobem naznačuje své sympatie, po případě antipatie, a jinak se omezuje na více méně obecné projevy. Když se rozvinul spor v Tien-cinu, řekl státní tajemník Hull, že je to věc, která se týká Angličanů, že však Spojené Státy mají velký zájem na »širších aspektech« věci. To byla nepochybně narážka na výroky některých japonských činitelů o novém řádu na Dálném východě, jemuž se mají Angličané, podobně jako jiné cizí mocnosti, podříditi, nechtějí-li docela ztratit své výsady v tamních končinách. Jeden anglický list nedávno napsal, že Anglie se na Dálném východě bude exponovat jen tolik, kolik se budou exponovat Spojené Státy. Je-li tomu tak, lze tedy podle amerického chování soudit, že se Anglie co nejvíce vynasnaží vyříditi tamní spory smírně. Z. S.

S kým půjde nové Španělsko?

Po anglo-portugalské smlouvě, která představuje ve skutečnosti novou vojenskou alianci v rámci britské obkličovací politiky, třebaže se o ni jak se strany portugalské, tak ze strany britské vykládá, že jde jen o oživení pět set let starého spolku, nastávají zřejmé pokusy zjistit, jakým směrem se bude vyvíjet politika současného Španělska. Portugalská smlouva je pro Velkou Britanii ovšem vojensky velmi důležitá, protože mezi Portugalskem ovládacím strategicky důležité pobřeží, a mezi Španělskem je umělá hranice, přírodou neopevněná, takže nátlak na Španělsko s portugalského území se dá velmi dobře vykonávat. Krom toho Španělsko potřebuje nyní dovoz množství surovin, strojů, různých výrobků a potravin, které nejlépeji mohou dodat zámořské státy. A ovšem potřebuje také peníze, hodně peněz, na rekonstrukci občanskou válkou zničeného území.

Zdálo se přece samozřejmé, že nová vláda španělská bude dělat zahraniční politiku rukou v ruce s mocnostmi osy, které jí pomohly tak podstatným způsobem k vítězství v občanské válce. Se španělské strany sice již byly vykonány poděkovací návštěvy a projevena za tuto pomoc vděčnost, ale nyní již Španělsko prohlašuje, že zahraniční politiku bude dělat samostatnou, řídíc se jen ohledy na španělské zájmy. Španělský generál Aranda, který byl právě v Německu, kde byl ovšem dobře přijat, prohlásil dokonce přímo v Berlíně zpravodaji jednoho anglického listu, že nová španělská vláda nepřevzala žádných závazků k některým mocnostem. Dodal výslovně, že zprávy o tom jsou zcela nepravdivé, že španělská vláda uzavře jen smlouvy rázu obchodního a kulturního. Fakt, že toto prohlášení učinil generál, který se proslavil v občanské válce, zejména při obležení Ovieda, a který má vynikající posici v soudobém Španělsku, a že tak učinil dokonce k anglickému redaktoru za berlínského pobytu, vzbudil ovšem hluboký dojem. Bylo ovšem již delší dobu známo, že ve Španělsku pracují síly, které si nepřejí nějaké těsnější aliance mezi Španělskem a mocnostmi osy Berlín-Rím, ale soudilo se, že vliv těchto sil bude po skončení občanské války ochabovat.

Podobně, třebaže daleko opatrněji, mluvil dokonce sám generál Franco v Bilbau na veřejném projevu, kde řekl, že »Španělsko zůstane lhostejným k válečné atmosféře v Evro-

pě a bude se věnovat jen a jen svým rekonstrukčním domácím starostem. Také z toho se dá soudit, že Španělsko nehodlá se nějak aktivně zúčastnit evropské politiky. Patrně se již mezi odpovědnými muži nové španělské vlády o věci jednalo a proto byly učiněny tyto projevy. I když stanovisko generála Franca je zcela pochopitelné vzhledem k velkým úkolům, které ho čekají při znovubudování země, při opatrování práce a při postupném zahojování ran, které země a její lid utrpěli v bezmála tříleté občanské válce, je přece jenom dosti překvapující, že takto mluví španělští politikové již dnes, zejména, když se od nich očekávala jiná řeč. Jasnější a rozhodnější. Španělsko zatím však asi nehodlá své zahraničně-politické plány blíže ujasnit.

V téže souvislosti je pozoruhodné, že maršál Pétain, francouzský zvláštní velvyslanec ve Španělsku, se právě vrátil do Paříže, kde měl dlouhé porady s francouzským zahraničním ministrem Bonnetem, se kterým se pak odebral k ministerskému předsedovi Daladierovi. Podle francouzského tisku byla diskutována otázka nových španělsko-francouzských vztahů. Velvyslanec Lequerica, který se ujal již před časem zastupování Španělska v Paříži, prohlásil, že zahraniční politiku Španělska určuje pouze a výhradně generál Franco, který se řídí při tom jen vlastními zájmy Španělska.

Velvyslanec Lequerica při tom informoval francouzského zahraničního ministra Bonneta, že názory generála Kindelana, náčelníka španělského letectva, který mluvil v Římě s redaktorem »Stampy« 16. t. m. a řekl, že »kdyby Itálie byla zavlečena do války, pak by Španělsko, při nejmenším alespoň španělské letectvo nezůstalo lhostejným«, neodpovídají názorům odpovědných španělských státníků. Señor Lequerica dodal, že Španělsko nemá k mocnostem Osy žádných vojenských závazků. Toto prohlášení španělského velvyslance bylo také živě komentováno ve francouzském a britském tisku. Zdůrazňuje se při tom, že Francie vydá Španělsku všechny španělský majetek, odvezený za války do Francie, a noviny referují o raportu generála Noguèsa, francouzského residenta ve francouzském Maroku, že francouzsko-španělské vztahy se na marocké půdě v posledních týdnech podstatně zlepšily.

Z toho všeho je patrné, že o stanovisko Španělska v případném evropském konfliktu se teprve zápasí a že pravděpodobně skutečnou snahou nové španělské vlády je zůstat stranou a věnovat se vlastním vnitřním věcem. *Moll*

Jak se dnes žije v Madridě

Po skončení občanské války ve Španělsku a po uvitání desítek tisíců legionářů, kteří se vrátili do svých mateřských zemí Německa a Itálie, pohasl světový zájem o Španělsko velmi rychle, pokud se ovšem neuvažuje o jeho možné úloze v příští evropské válce. A přece je jistě velmi zajímavé zvědět, jak se dnes žije v Madridě. Čiperní reportéři anglických a amerických velkých deníků podávají o tom asi tento obrázek:

Madrid se velmi rychle očisťuje od stop bombardování a od útrap, které mu uložilo obležení. Až na taxíky, kterých je sotva šestina proti době před vypuknutím občanské války (jezdí jich dnes asi pět set), jsou již v činnosti všechny dopravní prostředky. Uprávají se domy a ulice, kavárny, restaurace, divadla a biografy jsou naplněny, neboť lidé se snaží dohonit, oč je válka připravila, a chtějí zapomenout. Není rodiny, která by neoplakávala nějakého příslušníka. Poptávka po smutečních šatech a odznacích je stále tak obrovská, že není v silách obchodníků ji ukojit. Proto se prostě barví šaty, stužky a odznaky na černo a skoro není možné potkat člověka bez tohoto znamení. Truchlí příslušníci dnes vládnoucí strany po padlých a popravených, truchlí ti, kteří zbyli po poražených.

Dosud není odhadnuto, kolik lidí padlo, odhady kolísají kolem půl druhého milionu lidí a dalších sto a snad i více tisíc lidí je nezvěstných. Vždyť jen od dobytí Madridu bylo v městě samém a v jeho bezprostředním okolí popraveno (podle anglických zpráv) přes osmdesát tisíc lidí, kteří patřili do tábora poražených, tučet soudů zasedá ve dne v noci, i při umělém světle. Denně jsou zatýkány stovky, ba i tisíce lidí. Krom těchto běžných procesů, jež celkem nezbuzují již pozornost, chystají se některé velké politické soudy, z nichž největší má být s Juliánem Besteiro, jenž byl viceministrem zahraničních věcí ve vládě plukovníka Casada, téhož muže, který 5. března svrhl vládu Negrinovu

a rozhodl se vydat bez boje Madrid generálu Francovi, což se také stalo. Besteiro mohl uprchnouti, ale zůstal ve svém bytě. Byl zatčen a nyní bude postaven před soud.

Hlavní zájem vlády a všeho občanstva se však soustřeďuje na stavby a rekonstrukční práce, mezi něž patří také znovuzřízení celostátní dopravní sítě, zejména pro urychlenější a lepší zásobování milionového hlavního města. Potraviny je celkem již dost, ovšem cukr, káva, olej a mouka jsou ještě vzácné a drahé. Nyní se připravuje vydávání těchto potravin na lístky. Ovoce, zeleniny a ryby je však postačitelé množství, víno a alkoholické nápoje jsou dokonce již tak levné, jako byly před občanskou válkou. Zatím se vyrábí hnědý chléb, obsahující hojně žita, který však je dobrý a dostane se v dostatečných dávkách. To vše ovšem značně přispělo k uklidnění obyvatelstva. Cigarety zatím jsou jen anglické a částečně také americké, tabák do dýmek není, ale je dost doutníků z Jižní Ameriky výtečné jakosti za normální ceny. Vcelku ovšem ceny úzasně stouply, zejména ceny vepřového, hovězího a telecího masa, které jsou asi trojnásobné, drůbež je ovšem ještě dražší. Také konfekční zboží je asi dvakrát tak drahé jako bylo před občanskou válkou, bot je nedostatek, ale stále se dovážejí, takže ceny již klesly pod dvojnásobek.

Velmi dobře pracují organizace sociální pomoci tak zv. »Auxilio social.« Starají se nejenom o potravinu a nemocné lidi, ale také o to, aby byly opraveny domy, a opatřují majitelům domů všechnu potřebnou pomoc. V tom směru se vykonal již takový kus práce, že reportéři, kteří byli v Madridu za války a nyní se tam vrátili, aby se podívali, jak Madrid vypadá dnes, píší, že město prostě není k poznání. Nejenom všeobecnou náladou, ale právě tímto rekonstrukčním ruchem, který je všude vidět. Auxilio social se s počátkem musila v Madridě starat o tři čtvrti milionu lidí a ještě dnes stravuje v několika stovkách jídelen na tři sta tisíc lidí. Zvláštní organizace pro potírání nezaměstnanosti a pro veřejný i soukromý stavební ruch byla k této instituci přičleněna a dobře se osvědčuje. Vláda pomáhá vydáváním pomocných a prozatímních peněz, obligací a pokladničních poukázek. Tyto dluhy budou teprve později řádně upraveny, nyní je příkazem dohy pracovat rychle a zaměstnat lidi, kteří téměř po tři léta nepracovali, protože buď uprchli, nebo se někde potulovali, či bojovali v armádě.

Město se vrací ke starým pojmenováním ulic a odstraňuje všechny stopy nejenom bývalého republikánského režimu, ale i demokratických režimů předchozích. Boří se pomníky, přejmenovávají se náměstí, ulice, sady a veřejné i soukromé ústavy. Současně se pořádají velkolepé zábavy pro lid. Kromě přehlídky, jež měla ovšem politický ráz, jsou otvírána divadla a byly již také po dvakrát uspořádány býčí zápasy, jichž se po každé účastnilo asi tři sta tisíc lidí. Vládním organizacím jde také o to, aby čelily různým rozšiřování nemocí, zejména tyfu a neštovic. Proto bylo nařízeno povinné očkování proti těmto dvěma chorobám a kdo nemůže na požádání předložit certifikát o podstoupeném očkování, nesmí do dopravních prostředků, do školy, do úřadů, zkrátka, bez tohoto certifikátu nelze zatím v Madridě existovat.

Zvláštní problém tvoří majetek španělského státu, který je za hranicemi. Jedná se s Francií, která si klade zvláštní podmínky, hlavně, pokud jde o zlato a částečně také o umělecké sbírky. Ale není pochyby o tom, že španělský stát dostane tyto věci zpět, protože současná vláda je představitelem španělské země, řádně uznaným i demokratickými velmocemi. Ostatně se zdá, že nové Španělsko se začíná dívat jinak i na své názory, které projevovalo za španělské občanské války.

Další problém patří do tohoto »majetku za hranicemi«, je asi třicet tisíc dětí, které byly za války vyvezeny do různých evropských i zámořských zemí. Z nich se již vrátilo asi devět tisíc dětí, ovšem poněkud předčasně. Proto se na návrat dalších dětí tak nespíchá, neboť nejsou ještě obnoveny školy, nejsou opatřeny lavice a učební pomůcky, které byly za války zničeny a nelze také rychle zabezpečit hygienická opatření pro tyto tisíce vracejících se dětí. Z devíti tisíc dětí, které se už vrátily, přijelo tři tisíce ze sovětského Ruska a dva tisíce z Mexika. Školy ostatně nebudou přes prázdniny nikde otvírány, a proto nyní je návrat dětí nenápadně zdržován i španělskou vládou, tím spíše, když jde namnoze o děti, jež nemají buď domova, anebo rodičů. Mnoho těchto ubožátek pozbylo jak rodičů, tak i

rodného domu. Je pro ně tedy lépe, přečkají-li prázdniny zatím v zemích, které se jich ujaly. *Čan*

Baťovy továrny v Kanadě a ve Zruči

Kanadské časopisy přinesly zprávu, citovanou v anglických listech, že továrník Baťa — »známý král obuvi« — požádal kanadskou vládu o povolení, aby mohl při pobřeží zříditi jednu, případně několik továren na boty. Za tím účelem žádal, aby mohl do Kanady dovézt strojní materiál a asi dvě stě dělníků. Toť se rozumí, mezi kanadskými ševci vypukla panika a kanadská vláda se dostala do vážných nesnází, které však nakonec řešila přece jenom s vyššího hlediska. Baťa povolení dostal a bude stavět první továrnu v Ontariu. Ukazuje se tedy, že události nezlomily životní sílu tohoto obrovského světového koncernu, který dnes má jedinečné jméno a znamenitou pověst jako největší továrna na obuv na celé zeměkouli.

V poslední době rozšiřuje Baťa své podnikání i v Čechách. Koupil rozsáhlé pozemky u Zruče nad Sázavou, kde se již začíná stavět továrna na boty s obvyklými pomocnými závody. Pro tuto chudou oblast bude továrna ovšem skutečným darem, který prospěje celému okolí. Doufejme, že pomůže také městu, položenému v romantických kopcovitých krajích, kde je dosti lesů, vody a přírodních krás, dosud však bohužel málo známých a zřídka navštěvovaných. Baťova továrna asi přispěje k tomu, aby i širší veřejnost se s tímto krajem zatím seznámila alespoň pomocí Baťovy reklamy, a to snad povede ke zvýšení turistického ruchu. *Cia*

Mezinárodní politika Slováků

Projevy slovenského tisku a vedoucích osob, pokud se týkají poměru k ostatním národům, rychle se střídají a mění. Od slov, hlásajících spolupráci v ovzduší klidu, přecházejí k nevrlym tónům i k ostrému nepřátelství. Tyto tři základní směrnice slovenské mezinárodní politiky hlavně vůči sousedům vidíme již od začátku Slovenského státu a vlastně již od vytvoření autonomie v rámci bývalého Česko-Slovenska, kdy si Slováci už sami začali dělat vlastní mezinárodní poměr. Videňským rozsudkem okleštěné Slovensko mělo své prudké námitky a projevy proti Maďarům. Ale v zápětí následovaly pokusy o uskutečnění shody. Tento poměr se rychle ochladil a vystřídalo jej údobí prudkých útoků a sporů, jež se v posledních týdnech znovu uklidnilo. Také Poláci dostali od Slováků dost vřících a ran pro Hladovku, Suchou horu a Javorinů. Potom nastoupilo úsilí o dobrý poměr k Polsku. Zakrátko bylo vystřídáno prudkým bojovým postojem proti Polsku. Vůči Francii a Anglii mělo Slovensko od počátku poměr ne právě přátelský. Toto stanovisko bylo dáno hlavně myšlenkovým podložením dnešních vedoucích osob Slovenska i poměrem Německa k západním demokraciím. Když Anglie a Francie vstoupily do větší aktivity a na politickém nebi došlo k přeskupování evropských sil, stal se pokus hlavně ve slovenském tisku, aby se hledala nová cesta ještě vedle německé orientace. Tento pokus skončil se radikálním obratem i čistkou. Že Slováci i potom hledají cestu k lepší orientaci na západní demokracie, toho ukázkou je obsah článku Jozefa Staška z Paříže, který vyšel ve Slováků 29. června. Podobně jako k jiným národům, mají Slováci neustále měnící se poměr i k nám Čechům. Byla to zprvu protičeská nenávisť, potom snaha rozpory zmírnit, opět protičeská vlna, vystřídaná na chvíli i nám libivými hlasy, které hledaly cesty ke spolupráci a potom následoval zase nevrlý postoj k Čechům. Měli jsme i projevy vedoucích slovenských lidí, které se zabývaly vytvořením lepšího ovzduší mezi Slováků a Čechy, jež byly v některých místech až nápadně smírlivé. Na české straně ty hlasy nenalezly po zásluze žádnou ozvěnu, ačkoliv každý vidí jasně, že by bylo zapotřebí i na nových základech vytvořit lepší poměr mezi Slováků a Čechy. Takto se střídavě mění postoj Slováků k ostatním národům, pokud jde o slovenský tisk a projevy vedoucích osob. Ty činně zasahují a přímo určují směr veřejného mínění. Mění se takto rychle a střídají názory i vztahy v poměru k jiným národům také u slovenského lidu? Sotva. V mezinárodním poměru Slováků je něco nevyrovnaného. V jejich politických projevech nalézáme odraz událostí mezi velikými národy, hospodářské zájmy i citové podbarvení, které rychle vzplane, pohasne a potom zase vznikne jinde. Mimo vztahy k německé říši, které jsou naprosto jednoznačné a nepodléhají změnám, i když by se to některým zdálo být se slovenského

stanoviska někdy žádoucí, je poměr k ostatním a hlavně sousedním národům dosud bez pevné linie. A pozorujeme, že tehdy, když Slováci jsou v křížku s jedním, ukazují se vřivými jiným. Také jedná-li se o hospodářské věci, doveďou ve svůj prospěch zladit i své politické projevy. Aby v obou případech zakrátko přeskočili a svůj vztah změnili. Snad to má být to politické umění, kterým chtějí svou státní loďku provést všemi úskalími, aby ji opravdu zachovali v současných rozbouřených dobách. *Arnošt Pošpišil*

Intelektuálové

»Tolikrát jsme měli příležitost přesvědčovat o tom, že jednotlivci, kteří si myslí, že jsou intelektuály, nebo za intelektuály se vydávají, jsou ve směrsmě lidmi nepraktickými, kteří nejsou schopni střízlivě odhadovat dané možnosti, ale naopak, všechno své počínání zařizují pravidelně jen podle vlastního, jednostranného názoru. A poněvadž tak tomu skutečně je, neviděli jsme ještě, že mezi intelektuály byla by možná harmonická spolupráce anebo, že mezi nimi mohli bychom hledat osobnost, která by mohla nejen tvořit, nýbrž i vést. Když jste pozorovali, ať již za jakýchkoli okolností, společnost intelektuálů, tedy jste viděli, že tato společnost se utápěla v neplodných a nudných debatách, aby nakonec jeden intelektuál o druhém se nevalně vyslovoval. Když, ať již kamkoliv jste postavili tak zvaného intelektuála a svěřil jste mu vedení, záhy jste se přesvědčili, že to s nimi nejde. Nesčetné jsou o tom odklady z naší samosprávy a mnoho by se mohlo mluvit o zkušenostech ze starého parlamentu. Právě v parlamentě a nejednou se ukázalo, jak smutně nepraktický a přímo nemožný je intelektuál, který až do chvíle, než měl začít ukázat, co prakticky umí, si nesl pečeť vynikajícího jedince.«

To je citát z listu Národního sourozectví »Národní Střed«. Jsou to slova, s kterými sotva budou souhlasit intelektuálové v Národním sourozectví. Je možno ovšem říci: odsuzování jsou tu jen ti a tak zvaní intelektuálové, nikoli skuteční intelektuálové. Ale v celém článku není jasně vysvětleno, koho nutno rozumět pod pojmem intelektuála a kdo je tím tak zvaným intelektuálem.

Intelektuálové (— i když nejsou počtem tak silní, jako jiné sociální vrstvy národní —) jistě mohou býti kritizováni. Nikdo není bez chyb. Ale mají právo také na to, aby nebyli paušálně souzeni a odsuzováni. Tak to dělalo staré, často malicherné stranictví. Na schůzích se bouřilo proti intelektuálům a přes to jim byly svěřovány velmi důležité úkoly. Každý z nás potřebuje lékaře; naše děti potřebují učitele a profesoři; doprava, průmysl a obchod potřebují inženýry, chemiky, komerční inženýry, advokáty. K stavbě domů, měst, mostů je potřebí intelektuálů. Noviny nedělají dnes lidé, kteří přišli z dílen a živností. Dělají je intelektuálové. I tu platí: odríkaného chleba největší krajíc. Kdo byl kvasem národního probuzení? Vesničtí učitelé, faráři, studenti, inteligence. Dnes bychom řekli intelektuálové. Kdo psal české knihy, českou hudbu? I ty bychom musili zahrnouti pod úhrnný novodobý pojem: intelektuálové. Velmi často se stane, že intelektuál ve svém oboru je vynikajícím odborníkem, ale jeho odbornictví je úzké, bez skutečného vztahu ke skutečnému životu. V jeho oboru mu to nevadí. Od lékaře žádáme, aby dobře léčil, od inženýra, aby dobře ovládal svůj obor, od obchodníka, aby dobře prodával. Ale je bezpočet intelektuálů, kteří vynikli i ve veřejném životě. Snad někteří nesplnili na půdě parlamentu naděje, do nich kladené. Ale to nemůže daleko býti důvodem, aby se psalo o selhání intelektuálů na tomto poli.

Inteligence je sociální skupina, jejíž přesné vymezení a definování samo by stačilo na (ne právě) snadnou knížku. Léta se píše o krisi inteligence. Inteligence má řadu svých bolestí, potíží. Právě skutečnost, že se tolik psalo o krisi inteligence, svědčí o významu této skupiny národní společnosti. Byla-li v dřívějších politických stranách nechuť proti inteligenci, proti intelektuálům, nebyla vina na intelektuálech, kterým se to či ono v straně — a právem — nelíbilo. Protiintelektuálské články obyčejně psali lidé, kteří nebyli ani dělníky, ani skutečnými zemědělci nebo živnostníky. Nemusíme však polemovat to, co je za námi. Naopak: ptejme se: byl by možný tak velký duchovní, hospodářský, sociální rozvoj našeho národa, kdyby naše inteligence se skládala jen z lidí nepraktických, z lidí bez osob-

ností, z lidí utápějících se v nudných debatách, z lidí, kteří všude dokazovali, že to s nimi nejde.

Takovýto obraz našich, českých intelektuálů byl by jistě nesprávný a nespravedlivý. Všude jsou plevy mezi zrním. Mezi dělníky, zemědělci i živnostníky. Proto i mezi intelektuály. Ale nelze paušálně kritizovat lékaře v nemocnicích, techniky v továrnách, úředníky, profesory, učitele, novináře, spisovatele a všechny ty skupiny, které dohromady tvoří skupinu tak zvaných intelektuálů. Intelektuál, vynikající ve svém oboru, nemusí se osvědčit ve veřejném životě; ale totéž platí o dělníkovi, zemědělci a živnostníkovi, který ve svém povolání je na místě. Ale to nemůže být důvodem k nějaké zaujatosti proti intelektuálům. Jsou podstatnou složkou národního života. Mají právo, aby jejich práce byla uznávána, je právem druhých, aby soudili jejich chyby. Nikdo však nemá práva apriori odsuzovat intelektuály. To by znamenalo zavádět nové rozdíly v národní společenosti, které je dnes tolik třeba a v níž duchovní práce je dnes potřebnější více než kdy jindy. V. Gutwirth

Budovat a udržet

Projdeme-li ve vzpomínkách Prahou, uvědomíme si, co zmizelo obchodů a podniků, které ještě po válce svými výklady a hlavně svým jménem, daleko mimo Prahu, šířily známost Prahy. Praha nežije jen svou minulostí: žila a žije svým denním životem, svými obchody. Mnohé z nich už zmizely. Pohubila je nedávná hospodářská krize? Ne. Mnohé z nich již zanikly před krizí. Jiným jen krize zkrátila život, kterého měly již na mále. Příčina? Nevydržel tu rod ve dvou, třech generacích. Děd založil podnik. Z příručího, který strádal, se stal obchodník, podnikatel: ten zase šetřil krejcar ke krejcaru. Předal svůj rozšířený a už zavedený závod synovi. Ten podnik ještě více rozšířil. Na sklonku nastává již únava, ustrnutí. Přichází třetí generace: s ní podnik, který mnoho znamenal a který byl zaveden, odumírá. Zakladatelům byl podnik smyslem jejich života, žili jen pro něj. Byli tvrdí na své okolí. Sami prošli celou tvrdostí života. Byli v nich tvrdá, pevná spravedlnost. Pro třetí generaci je podnik jen prostředkem k životu. Příliš touží po životě, příliš přecenují zvuk »zavedené firmy«. Na čas se podnik ještě setrvačností drží. Posléze zmizí. Založit velký podnik, to je práce a odříkání. Ale ještě více znamená podnik udržet v několika generacích. To je odpovědnost starých: vésti a vychovávat mladé. A povinnost mladých: udržet a rozmnožit svým způsobem to, co převzali. V. G.

politika

Jan Albert:

Moudrost knížete Bismarcka

Mudrcem s nejlacinější filosofií byl asi Ben Akiba. Jeho starobylá pravda platí i pro politické slunce, také pod ním vtiskují trvalé zeměpisné podmínky něco stále se opakujícího historickému úsilí národů.

Gorčakov a Šuvalov

V době, kdy první veliký novověký pokus o sjednocení Němců prováděl kníže Bismarck, stáli v popředí ruské zahraniční politiky dva muži význačně protikladných rysů: kníže Alexander Michajlovič Gorčakov a hrabě Petr Šuvalov.

Bismarck sám vykreslil jejich plastické portréty. Gorčakov — duchaplný, vzdělaný, jemný, znamenitý řečník; ale nesmírně ješitný, podle cara Mikuláše »stařecky marnivý«. Při všech svých mystických sklonech byl pro svoji popularitu ochoten vycházet dost daleko vstříc novým prcudům, liberalismu, konstitucionalismu, parlamentarismu a jak ještě se jmenovala tehdejší strašidla reakčního samoděržaví. Bismarck jej podezíral, že ze závidosti a nenávisti k němu dovede zapomenout na nejvlastnější zájmy Ruska.

»Nemohu se představit svatému Petru, aniž bych dříve předsedal nějaké evropské konferenci« — v této jeho poslední touze se charakteristicky spojuje Gorčakovova marnivost s jeho západní orientací.

Šuvalov — podle Bismarcka nejschopnější hlava carské politiky, prostá všech předsudků; ale člověk tak líný, že nehnul prstem ani pro svou vlastní kariéru. Car ho nikdy neměl rád, i když mu leccos svěřoval v dobách, kdy Gorčakov byl v nemilosti. Šuvalov sám se o Gorčakovi vyjadřoval se škodolibou zavilostí, před svým přítelem Bismarckem ho kdysi klidně nazval »zvířetem«.

Kníže Gorčakov byl frankofil, hrabě Šuvalov germanofil. První z nich dával s oblibou všem možným i nemožným korespondentům interviewy a projevy své lásky k Francii, a pět let po Sedanu dal s průhlednou tendencí publikovat svoje mínění, že Německo se chystá napadnout Francii, dříve než okřeje ze své porážky. — Druhý dával přednost metodám tajné diplomacie a novinářům se vyhýbal už proto, že věděl dobře, jak se jeho koncepce nemohou v Rusku nikdy stát populárními. V jeho hlavě se zrodila myšlenka berlínského kongresu, kde se pak mohl kníže Bismarck uplatnit jako »pocitivý makléř«. Ústředním bodem jeho politické linie bylo hlásání nutnosti spojení Ruska s Německem.

Proč je dnes záhodno si to všechno připamatovat? Protože Gorčakov a Šuvalov jsou představiteli dvou směrů, které se snad po celý novovek objevují v Rusku jako dvě hlavní protilehlé možnosti jeho politiky, dané v podstatě už jeho zeměpisnou polohou. V našich dnech má gorčakovská západní orientace svoje následovníky v Litvinovovi, Majském a nejspíše i v Potěmkinovi. Svoje následovníky má však v současné Moskvě i hrabě Šuvalov, třeba k nim sotva patří ti, kdo jsou za ně někdy oficiálně označováni, jako na příklad nešťastný maršál Tuchačevskij. V moskevském polbyru se vedle těchto dvou extrémů uplatňuje i třetí tradiční směr ruské politiky, izolacionismus — a průtahy v jednání s Londýnem jsou nejlepším svědectvím o síle tohoto směru.

Můra koalicí

Někdy před berlínským kongresem řekl Šuvalov Bismarckovi: »Tlačí vás můra koalicí?« »Přirozeně«, odvětil nato kancléř. A ještě později se vrátil k tomuto rozhovoru poznámkou, že »hrabě Šuvalov měl úplnou pravdu, když pravil, že mi myšlenka na koalici nedá dobře spát.« Nedělal si totiž iluzi o tom, že jeho úsilí o zbudování velkoněmecké říše vzbudí odpor v ostatní Evropě. Odpor jednotlivých států, každého zvláště, nemusel být pro pruskou moc tragický, léta 1866 a 1870—71 ukázala, že jej lze zlomit. Nebezpečí však tkvělo v možnosti spojeneckého bloku proti Bismarckově politice; chytrý Šuvalov správně uhodil nejtajnější obavy svého slavného přítele.

Takovou koalici známe ze světové války a z let 1935—38, dnes se o ni ještě na širší základně pokouší Anglie. Bismarck sám ji znal především z doby sedmiileté války, kdy proti fridericiánskému Prusku stvořil Kaunic alianci »tří spodničkové«, tereziánského Rakouska, Ruska Kateřiny Veliké a Pompadourčiny Francie. »Obnova kaunicovské koalice« — píše Bismarck ve svých Pamětech — »by byla pro Německo,

kdyby zůstala vskutku jednotná a kdyby dovedla obratně vést svoje války, i když ne zoufalou, tedy přece velmi vážnou konstelací — podle možnosti jí zabránit musí být úkolem naší zahraniční politiky.«

Zeměpisná poloha

Výhody a nevýhody zeměpisné situace Německa posuzoval kníže Bismarck přísně realisticky:

»Proti výhodě, plynoucí z toho, že německá politika nemá přímých zájmů v Orientě, stojí nevýhoda ústřední a exponované polohy německé říše s jejími rozsáhlými obrannými frontami na všech stranách a snadnost vytvoření protiněmeckých koalicí.«

Sílu a slabost tří velmocí, které tu v jeho době sousedily, oceňoval pak takto:

»Geografická poloha tří východních mocností je taková, že každá z nich, jakmile by jí napadly obě ostatní, je strategicky v nevýhodě, i kdyby měla v západní Evropě za spojence Anglii nebo Francii. V největší nevýhodě by bylo izolované Rakousko proti rusko-německému útoku, v nejmenší nevýhodě by bylo Rusko proti Rakousku a Německu.«

Jak z toho vidět, posuzoval Bismarck možnosti izolovaného Německa příznivěji než vyhlídky izolovaného Rakouska, ale skeptičtěji než perspektivy osamocené Ruska — už v tom bylo pro něho dost důvodů, aby německá říše nezůstala v izolaci a našla si spolehlivé spojence, čímž by zároveň nejlépe rozbila nebezpečí aliancí proti sobě. Jaké tu pro svoji politiku viděl možnosti?

Rakousko

Politice některých svých předchůdců vytykal Železný kancléř přílišnou podlizavost Rakousku ze strachu před Francií a z uctivé pokory k Anglii. Rok 1866 znamenal pak rázný konec takové politiky vůči věčnému rakouskému soupeři Prusku v úsilí o zorganizování velkoněmeckých sil. V Mikulově a v Praze se Bismarck sice postaral — přes odpor nejvyšších pruských míst — o to, aby si z Rakouska neudělal nesmířitelného nepřitele; ale v letech, jež následovala po královéhradeckém vítězství, měl přece oprávněné obavy z toho, že by se Rakousko mohlo pokusit o politiku revanše, kdyby k ní našlo oporu ve Francii nebo v Rusku. Na štěstí pro Prusko neměla tato nebezpečná situace dlouhého trvání; nacionální moment se ukázal už tehdy být silnější než cokoli jiného a Rakousko se díky Bismarckově moudré zdržlivosti sblížilo s novým Německem.

Francie

Zdá se však, že ještě před svou katastrofou se Rakousko pokusilo o jistý krok v onom nebezpečném koaličním směru. Dne 26. června 1862 pozval císař Napoleon III. k sobě do Fontainebleau Bismarcka, jenž byl tehdy pruským vyslancem v Paříži, a řekl mu s upřeným pohledem: »Nedovedete si představit, jaké zvláštní návrhy mi před několika dny udělalo Rakousko. Zdá se, že ve Vídni podlehli panické hrůze. Kníže Metternich mi řekl, že dostal instrukce tak dalekosáhlé, že se jich sám děsí; má prý zcela neomezené plné moci ve všech otázkách, které bych mohl nadhodit, a má se prý se mnou stůj co stůj dohodnout.«

Není ovšem docela jisto, smíme-li těmto císařským slovům věřit doslova, nebo máme-li v nich spíše vidět pokus o ještě silnější zdůraznění podnětného dotazu,

s nímž se při oné schůzce obrátil Napoleon na Bismarcka: zda by totiž byl pruský král ochoten uzavřít s ním spojení. Jisto je jen, že ani tak nezískal příštího kancléře pro myšlenku francouzsko-pruské aliance; Bismarck jí odmítl v perspektivě, že Prusko bude muset brzy vést válku proti Francii, aby vytvořilo politické i psychologické předpoklady pro zbudování německé říše.

Po roce 1871 tu pak už byla situace naprosto jednoznačná: bylo nutno se krýt před francouzskou politikou odplaty, snažící se najít v Rusku protiněmeckého spojence.

Anglie

Kníže Bismarck, jinak jistě ne zrovna sentimentální, se jednou vyznal ze svých citových sympatií k Anglii: »Pokud jde o cizinu, měl jsem ve svém životě sympatie jenom k Anglii a jejím obyvatelům a časem jim ještě propadám« — při čemž se však zlostně vysmíval »našemu maloměšťáckému uctívání Anglie«. A svými sympatiemi se nikdy nedal mýlit; od Anglie, tvrdil, nemůže Německo nikdy očekávat aktivní podpory.

Stál na tomto stanovisku neochvějně i v dobách, kdy v kruzích kolem Bethmana-Hollwega byl velkou módou »gothajský« program, jenž chtěl získat vděčnost a spojení Anglie za to, že jí Prusko půjčí svoji armádu proti Rusku. Odmítal neobyčejně ostře »zastánce podobných experimentů; jen »fráze a ochota přijmout ve stranickém zájmu jakoukoli hloupost« zakrývaly podle něho fatální »mezery ve větrném zámku« této politiky, plné »dětinských utopií«.

Muž Bismarckova rázu jim ovšem nikdy nepropadl. Avšak udržovat předpoklady alespoň snesitelného poměru k Velké Británii bylo tak velice jeho kredem, že mu nakonec s pocitem samozřejmě povinnosti obětoval celé svoje politické postavení.

Rusko

Kníže Bismarck výborně chápal, co by pro celou Evropu znamenalo spojení Německa s Ruskem: »Za předpokladu« — čteme v jeho Pamětech — »stejně dobrého vedení a stejně statečnosti obou velikých armád leží v územní situaci jejich moci velká síla německo-ruské kombinace.«

Jenže — kancléř v možnost takové kombinace nikdy nevěřil. Nebyl nadarmo dost dlouho v Petrohradě, neseznamoval se zbytečně s ruskou společností, aby věděl, že ani samoděržaví, pramálo dbající smýšlení svých poddaných, se nemůže odvážit k něčemu tak — mírně řečeno — nepopulárnímu. Konec konců dovedl spočítat na prstech těch několik osobností, které jako Šuvalov nebo Suvorov byly nalaďeny Německu přátelsky; a cítil, jak nesmírnou protiváhu mají proti nim panslavistické nálady v inteligenci a v armádě. Byla tu ovšem protirevoluční solidarita obou dynastií, která v dřívějších dobách mohla vytvořit určité předpoklady společné politiky. V druhé polovině 19. století byly však tyto předpoklady — jak napsal kníže Bismarck sám — »oslabeny desítkami falšování veřejného mínění ruským tiskem, který vytvořil a živil ve čtoucí části obyvatelstva umělou nenávist proti všemu německému, s nímž dynastie musí počítat i když by car chtěl pěstovat německé přátelství.«

Ostatně něco podobného platilo zase naopak i v Německu, kde by byla každá myšlenka na spojenectví s Ruskem narazila snad na nekritický, ale v každém případě na nepřekonatelný citový odpor obrovské většiny obyvatelstva. O obou zemích to lze říci do dnes.

V době rusko-turecké války měl Bismarck zajímavou rozmluvu se Šuvalovem. Ve svých Pamětech o ní píše:

»Řekl jsem mu (na jeho výroky o nutnosti německo-ruské aliance — pozn. J. A.), že kdybychom obětovali solidnost svého spojenectví s Ruskem vztahy ke všem ostatním mocnostem, octli bychom se za akutních návalů francouzské a rakouské touhy po odvetě při své exponované zeměpisné poloze v nebezpečné závislosti na Rusku.«

Pro takovou »rappalskou« politikou kníže Bismarck ovšem nikdy nebyl; jeho plánem tu bylo spojenectví tří císařů.

I tu však byly překážky, o nichž se nakonec ukázalo, že jsou nepřekonatelné. Kancléř si častěji posteskl nad tím, že car měl raději Františka Josefa I. než pruské krále a německé císaře — z důvodů, jejichž pravou podstatu si Bismarck nezakrýval. Rusko se totiž nemuselo cítit ve svých východních plánech ohroženo slábnoucím Rakouskem, avšak rostoucí síla nejprve Pruska a pak Německa znepokojovala carskou říši na celé její západní hranici.

Systém úsluh ruskému samoděržaví měl v Bismarckově koncepci zabránit aspoň vývoji k horšímu nebo dokonce k nehoršímu. Podle této zásady jednal za krymské války i za polského povstání a v Alvenslebenově prusko-ruské vojenské koncepci z roku 1863 se v tomto směru domohl největšího úspěchu nad gorčakovskými tendencemi. Průběh a výsledek berlínské kongresu způsobil však nepříznivý obrat. Šuvalov, vlastní původce myšlenky jejího svolání, upadl v carskou nemilost, vliv Gorčakovův ještě jednou vyvrcholil a car se zklamaně vyslovil k německému císaři: »Kancléř Vašeho Veličenstva zapomněl na sliby z roku 1870...«

Bismarckův odkaz

Ať už Železný kancléř zapomněl na cokoli, na jedno nezapomínal nikdy: na rok 1812, tak katastrofální pro největší evropskou velmoc, která se odvážila tažení do Ruska.

Proto nikdy nezapomínal zdůrazňovat, že »mezi Německem a Ruskem neexistují zájmové rozdíly, jež by v sobě neodvratně nesly zárodky konfliktů a srážky«. Proto nepřestával radit ke zdržlivosti vůči ruskému kolosu a prohlašoval, že je »nerozumné a hanebné rozbíjet z osobní nevraživosti most, který nám dovoluje přiblížit se Rusku«. Přál si, aby se učinilo všechno, co »by mohlo zabránit tomu, že by Rusko zaujalo stanovisko nám nepřátelské«. Viděl záruku bezpečnosti Německa v politice, »která by neustále pečlivě dbala o mír s Ruskem«.

Těmto svým neúnavným radám dovedl kníže Bismarck dodat zvlášť slavnostního důrazu v pohnuté chvíli, kdy německý národ naslouchal co nejbudlivěji — při smrti císaře Viléma I. Tehdy dal kancléř uveřejnit obsah svojí poslední audience:

»8. března 1888 měl jsem poslední rozmluvu s císařem, za níž byl ještě při vědomí. Císař řekl, že ode mne očekává, že zůstanu na svém místě i za jeho nástupce. Projevil jsem ochotu sloužit jeho nástupcům stejně oddaně jako jemu. Jeho jedinou odpovědí byl stisk ruky; pak se však dostavily horečné fantasie, v nichž převládaly myšlenky na vnuka

tak, že se domníval, že místo mne sedí u lože tento princ (pozdější císař Vilém II. — pozn. J. A.) a tu mne náhle oslovil s »ty«: — S ruským carem musím vždy udržovat styk, tu nemusí být žádného sporu...«

To tedy byla poslední slova prvního císaře nové německé říše! Někteří Bismarckovi odpůrci později pochybovali o jejich autentičnosti — a historik se musí zdržet úsudku tam, kde nebylo svědků, zvláště když ví, jak často se velikým mužům teprve ex post vkládala do úst jejich »poslední slova«. I pak či spíše právě pak je neobyčejně významné, že kníže Bismarck nalezl tento způsob, mluvící k srdcím jeho národa, aby podtrhl co nejslavnostněji, že Německo se má vyhnout každému otevřenému konfliktu s Ruskem.

Literatura a umění

Josef Teichman:

České a německé divadlo v Praze

Týden německé kultury v Praze měl světu připomenout nejen kulturní podíl Němců na pražské půdě, nýbrž i manifestovat podmínky spolupráce Čechů a Němců. V projevech německých řečníků i v tisku se často vyskytl obrat, že nyní už není překážek, aby se oba národy sešly v kulturní spolupráci a tímto způsobem připravovaly cestu k shodě obecné. Naši národní kultuře se při této příležitosti dostalo poklon, na něž jsme zatím nezvykli. Odtud i chvat, s nímž byly všechny pochvaly v českém tisku kvitovány. Při tom však bylo podivné, že s jedné ani s druhé strany se vůbec nemluvilo o příčinách, proč za tolik let společného života Čechů a Němců na pražské půdě, ještě se tato kulturní spolupráce neuskutečnila. Okolo této jistě vážné otázky se v týdnu německé kultury chořilo skoro po špičkách. Když nebylo vyhnouti a někdo se jí dotkl, nečinil tak způsobem, který by předmět historicky vyčerpál a náležitě osvětlil.

Nepochybuje, že kulturní pracovníci z Říše, pozvaní do Prahy k přednáškám, dobře vědí, kde je třeba hledat jádro věci. Jejich pohled na divadelní poměry v Praze byl už před lety o to jasnější, že nebyl kalen politickými výhradami a předsudky. Vyhnu-li se ve svých projevech konstatování vlastních příčin kulturního ohrazení mezi Čechy a Němci v Praze, bylo v tom snad mnoho z taktu pozvaných hostí. Ale tím se poměrům v Praze neprospělo.

Objasnění této věci s naší strany pokládáme za nevyhnutelné. Jsme dnes v situaci, která nám nedovoluje odtahovat se od věci, v nichž je i několik základních podmínek naší kulturní svébytnosti, jak nám byla Říši slavnostně zaručena. Co zavinilo, že mezi Čechy a Němci v Praze dosud nenastalo kulturní sblížení a vyrovnání, o tom máme své mínění opřené o fakta, která hodláme Němcům nabídnout k přezkoumání a k diskusi. Pro snazší porozumění se zatím omezíme jen na půdu pražského divadelnictví a na příkladech se pokusíme ukázat, proč se všechny snahy po shodě a spolupráci hned v samém zárodku rozbíjely.

Divadlo jako politický triumf

V Hooverově třídě, blízko Wilsonova nádraží v Praze, stojí na pohled neveliká budova Nového německého divadla. Srovnáme-li však počet sedadel

v tomto divadle s počtem sedadel v Národním divadle, dojdeme k překvapujícímu výsledku, že toto Nové německé divadlo je vlastně největší divadelní budovou v Praze. Projektanti tohoto divadla, známí architekti Fellner a Hellmer, vytvořili na tomto skrovném půdorysu malý zázrak, nešetříce na technickém a prostorovém vybavení jeviště a jeho přílehlých částí. Jen letmá prohlídka tohoto divadla každého přesvědčí, že o umělecké a reprezentační potřeby pražských Němců bylo zde dobře postaráno a — jak padesátiletá činnost tohoto divadelního stánku ukazuje — Nové německé divadlo bylo až do podzimu roku 1918 jazykovou baštou Němců v Praze.

Již myšlenka vzniku tohoto Nového divadla byla svými iniciátory podepřena přáním, aby i Němci v Praze měli takovou budovu, která by se vyrovnala českému Národnímu divadlu v těchto letech po jeho vyhoření chvatně dokončovanému. Svou žádost odůvodnili tím, že Stavovské divadlo nevyhovuje zvláště z důvodů bezpečnostních a vyslovili obavu, aby je nestihl podobný osud nedávno vyhořelého vídeňského Ringtheatru.

Zemský výbor žádost Němců v Praze odmítl. Zpravodaj výboru, pozdější pražský místodržitel hr. František Thun, se v svém referátu vyjádřil, že »v divadlech, kde se hrají špatné kusy a francouzské operety, se zušlechťuje vkus a mrav právě tak málo, jako v divadle, jež se zařizuje na taneční síň. Jest jen litovat, že německé obecenstvo svými návaly osvědčuje operetám mnohem větší přízeň, než hrám skutečně cenným. Země má jiné důležitější věci na starosti, než přispívat tomuto obecenstvu na jeho pouhé pobavení...«

Odmítavé stanovisko zemského výboru však nemohlo způsobit, aby Němci v Praze od svého úmyslu upustili. Nové německé divadlo se stalo politickým heslem. Byl utvořen Nový divadelní spolek, který z darů bohatých Němců, sbírek, loterií a divadelních plesů měl zakrátko dostatek peněz, že mohl přikročit k stavbě.

Dvě divadelní tvrze

Od té doby uplynulo přes padesát let, na něž historie divadelnictví v Praze vzpomíná s různými pocity. V době rakousko-uherské monarchie stálo české a německé divadlo na pražské půdě proti sobě jako dvě cizí a nepřátelské tvrze. Mezi těmito uměleckými ústavami obou národností nebylo nic, co by je slučovalo. Nebylo možné hovořit ani o nějaké umělecké soutěži, neboť i v čistě artistickém směru si byla obě divadla tak cizí, až to zaráželo.

Přes to přese všechno Národní divadlo vykazovalo i v dobách svých krisí vyšší kulturní úroveň. Jeho umělecká produkce nikdy nebyla zatížena politickými nebo národnostními předsudky. Na scéně Národního divadla se hrála všechna významná díla německé národní kultury, zatímco Německé divadlo se i k nejvyšším duchovním hodnotám českého národa obracelo zády.

To je skutečnost, kterou lze snadno dokázat srovnáním repertoáru obou těchto divadel. Německé divadlo dlouho neuvedlo na scénu něco z české dramatické tvorby. Nechtělo znát, co se děje v českém prostředí. Líbovalo si v okázalostech a v podceňování českého umění, třebaš vědělo, že toto stanovisko je neudržitelné, když v Německu, kam byly zraky tohoto divadla upřeny, byla významná díla české hudební a dramatické produkce již dobře známa.

To ovšem nemohlo přispět k sblížení českého a německého obecenstva. Češi a Němci našli jakousi shodu jen na pražské půdě koncertní, ale nic podstatného z toho nikdy nevzešlo. Češi a Němci se po takovém »společném« koncertu opět rozešli a to bez jakékoli podmínky pro další soustavnou spolupráci. Byla to nepřirozená a nezdravá atmosféra, vytvořená rakouským centralismem, jehož negativní vlastnosti Němci v Praze namnoze pěstovali.

Jiskry v popeli

A přece Češi dodnes rádi vzpomínají na záslužné období Německého divadla, kdy umělecký ráz divadla byl najednou vyzdvížen nad politické a národnostní přehradu. Bylo to zásluhou znamenitého ředitele tohoto divadla Angelo Neumanna. To byl vskutku vzor vzdělaného divadelního ředitele. Jeho vliv se také rázem projevil i v českém kulturním světě. Neumann sem přinesl z Německa širší umělecká hlediska, v nichž pražský německý provincialismus musil chtít nechtít ustoupit. Neumannova práce v operě byla takového druhu, že Německé divadlo se v tomto směru stalo i korektivem pro operu divadla Národního. Neumannovy proslulé cykly Wagnerových oper, to bylo něco, co Praha dosud nezažila. Neumann, vynikající znalec Wagnerova díla, se tak velmi zasloužil i o rozptýlení mlhy navrstvené okolo díla tohoto německého mistra, mlhy, která v Praze až zahoustla přičiněním lidí, kteří svými úsudky podráždili nohy už Smetanovi a potom každému, kdo v Richardu Wagnerovi nechtěl vidět jen Germána. Bylo možné jen litovat, že Neumann se v této své činnosti také jen omezil na díla z okruhu germánského a že přezíral rámec toho slovanského světa, v jehož středu působil. Ale jeho průkopnická práce přes to vykonávala mohutný vliv na chápání pražského divadelního obecenstva a co víc: pobízela správu Národního divadla k vyrovnání nedostatků v jejím vlastním repertoáru.

Odchodem Angelo Neumanna z divadla jako by se Německé divadlo vrátilo k svým začátkům. Neumannův nástupce, pražský Němec Heinrich Teweles, nepřinesl sem víc než své znalosti literární, a to nestačilo. České obecenstvo odtud zase odešlo, a německého bylo poskrovnu. Stavovské divadlo se za těchto okolností stalo velkou přítěží pro Nové divadlo. Často šest dní v týdnu bylo zavřeno, nepořádali v něm Němci pro nedostatek divadelního obecenstva — kinematografická představení.

Národní divadlo, poučeno skvělými výsledky Neumannových cyklů, čím dál tím víc přitahovalo pražské Němce. V Národním divadle se scházeli Němci k poslechu děl, pro něž jejich vlastní divadlo nemělo dostatek pochopení.

Ale ani tak se nedospělo k nějakému užšímu sblížení pražských Němců s českým uměním. Němečtí návštěvníci českého divadla, z nichž většina byli židé, zachovávali zdržlivost, třebaš české divadlo ani v dobách nejprudších politických zápasů neztrácelo nic ze svého čistě uměleckého poslání. Znova se potvrdilo, že pražská půda není způsobila přimět oba národní kmény k vzájemné výměně kulturních statků. Každý i sebe lépe myšlený pokus o dohodu nutně selhal, navrstvív v zápětí nové roztrpčení v úhoru tohoto kulturně-politického zápolení. Průběh války pak zavalil troskami i ty cestičky, jimiž se kulturní Češi a Němci v Praze k sobě přibližovali.

Převratem se nic nezměnilo

Ale ani v republice nenastalo nějaké sblížení mezi Čechy a Němci na divadelní půdě. Německé divadlo, s něhož doba setřela mnoho z jeho politického rázu, seznamovalo se s českou hudební a dramatickou produkcí pomalu a s váháním. Každé uvedení českého díla na jeviště Německého divadla bylo div ne vykládáno jako nutná koncese Čechům za subvence poskytované tomuto divadlu. Clona cizoty mezi kulturními zájmy Čechů a Němců v Praze zůstala tak nadále nedotčena.

Zatím čas plynul. Německé divadlo, odkázáno samo na sebe, rychle se osamostatnilo a tím i oddělilo od českého prostředí. I politický ráz divadla se začal brzo projevovat obezřetnou orientací po všem, co se dělo v sousední Říši. Nebylo možné to divadlu vyčítat. Jeho dost již ohrožená existence z velké části závisela i na tom, co přicházelo z Říše. Byla to těžká situace divadla, jež se mělo zachovat mezi dvěma světovými proudy, které v Praze na sebe zvlášť ostře narážely. Divadlo se opatrně vyhýbalo všemu, co sice bylo jevištně aktuální, ale politicky nežádoucí. Prání herců českých a německých po sblížení nalezlo výraz jen v společném provedení Stěpánkovy hry Čech a Němec. Byl to zajímavý pokus, ale přišel pozdě. Neboť i v něm už bylo mnoho negativních prvků rázu politického.

Vyhledky kulturní spolupráce

K tomu, aby mezi Čechy a Němci mohla nastat upřímná shoda a kulturní spolupráce, je třeba právě dnes několik podmínek, z nichž podmínka nejhlavnější bude, aby Češi měli kde hrát. Není možné, aby Češi vcházeli do této spolupráce s takovým handicapem. Náleží k povaze našeho národa, že v divadle nikdy nehledal jen místo zábavy a příjemného rozptýlení. Nebylo jistě náhodou, že česká doba probuzenecká je skrz naskrz protkána vřelou touhou po vlastním českém divadle a že s jeviště divadla se kdysi ozvala píseň, která se později stala národní a státní hymnou. Národní divadlo nebude moci plně sloužit potřebám českého obecnstva, které k svému divadlu projevuje tolik oddanosti a lásky. Operu, činohru a balet čekají zlé doby. Čeští herci a zpěváci nebudou plně zaměstnáváni, existence mnohých bude ohrožena.

Za těchto podmínek má vejít české divadlo v uměleckou soutěž a v kulturní spolupráci s divadlem německým. Jsou to podmínky nedostatečné. Neboť tam, kde se bude zápasit o každou minutu zkoušek a technických příprav, bude jakákoli soutěž a spolupráce ohrožena.

Život a instituce

Milena Jesenská:

S „ubohým a holým“

Hej dum da, matko má, kolik synů máte?
Pana Matesa prvního, Mikuláška druhého,
— ubohého a holého třetího.

Hej dum da, matko má, co jim jíst dáváte?
Panu Matesu pečinku, Mikuláškovu chlebiček
— ubohému a holému kárčičky.

Hej dum da, matko má, kam je spat dáváte?
Pana Matesa na postel, Mikuláška za postel,
— ubohého a holého pod postel. Česká písnička

Před nějakým časem prošla novinami zpráva obrovského dosahu v komentáři celkem úředním a suchým. Stávky

a výluky jsou na území Protektorátu zakázány. Touto větou začíná nejen nový řád, ale celý nový věk a nová soustava hospodářského seskupení. Povrchní čtenář asi nepostřehl v této větě převrat veškerého hospodářského řádu. Stávky totiž nebývaly nikdy povoleny. Stávky se podařily nebo nepodařily — a to bylo celkem jediné, co se o nich dalo říci. Byly, pravda, často mrhání silami a majetkem, ale byly současně i projevem vůle. Beztrusný projev svobodné vůle je ovšem současně i projev moci a podrobná historie stávek v posledních desíti letech řekla by o síle jednotnosti a moci dělnictva v tom či kterém státě víc, než všechny teoretické úvahy zmohou: takové dějiny daly by totiž jasný důkaz, že jednotnost a síla dělnického projevu pozvolna degeneruje a upadá. Historie stávek bývalého československého státu řekly by totéž a kdyby si dal někdo práci a sepsal dějiny francouzských stávek za posledních deset let, bylo by zajímavé sledovat křivku, která by mu vyšla. Stávka se končí tam, kde nastává soumrak liberalistického kapitalismu a to tak nenávratně, jako končí den, když začíná noc.

O pojmu svobody bylo v posledních dvaceti letech svedeno více pútek, než o cokoli jiného. Svoboda byla a je prohlašována za nejvyšší lidský statek a majetek, projev nejvyšší lidské důstojnosti. Nebyl to jenom systém řízení hospodářství, který rozpoutal tyto debaty. Už v letech hluboké hospodářské krise jsme měli příležitost přemýšlet, jakým způsobem se nezaměstnaný dělník zalkne přemírou své svobody. Už tehdy přestávala být stávka zbraní, protože při každé stávce bylo pomalu víc stávkokazů než zaměstnaného dělnictva — a naopak pro sociálně nejslabší, t. j. nezaměstnané, nebyla stávka vůbec zbraní, protože nebylo kde stávkovat. Tyto problémy se daly v demokratickém systému řešit pouze podporami — t. j. nedaly se řešit vůbec. Na přelomu dvaatřicátého roku bylo jasno, že věci dospěly ve střední Evropě takového stupně, že budou musit být řešeny, nebylo však jasno, kým a jak budou řešeny.

U nás v Čechách měly sociální boje ještě zvláštní výjimečné situační znaky — znaky malého státu, závislého na větším.

Němci nikoho přímo nenutili, aby odešel z domova pracovat do Německa. Žádostem bylo vyhověno s rychlostí, o které se nám ani nezdá. Jen si představte, kolik času potřebovaly naše úřady, aby vyřídily nějakou žádost. Na říšském pracovním úřadě je žádost o práci vyřízena během několika dnů. Znám lidí, kteří odjeli týž týden, kdy si o práci zažádali. Někteří už poslali peníze domů. V Říši jsou zařadováni do práce a daří se jim právě tak jako německým dělníkům. Je obtížné žádat od člověka, který nemá práci, nemá sám co jíst, a nemá co by dal dětem jíst a je „ubohý a holý“, aby se nestaral o nějakou možnost práce. Bezprostřední styk Čechů s Němci může být jen ku prospěchu — skoro bych řekla, že Němcům, poněvadž se alespoň přesvědčí, že jsme národ dovedný, pilný. Je tu však několik okolností, které jsou bolestné a nad některými Němec, když s ním o tom hovoříte, krčí rameny, říká: to je přece vaša věc?

Lidé, kteří odjíždějí, nejsou ovšem pohromadě, nýbrž dostanou se tam, kde je třeba pilných rukou. Několik do Hannoveru, několik do Magdeburku, pár tam, pár onam. Snad jim bude s počátku tesknou. Později si zvyknou. Vezmou k sobě své ženy a děti. Ty děti budou ovšem chodit do německých škol. Čeští chlapi se seznámí s německými dívkami a české dívky s německými chlapi. Neříkám, že se nám ti lidé odrodí — ale věčně jim zůstane v srdci pomýšlení: vlastní zem mne nedovedla uživit. Co jsem měl tedy dělat?

Mluvila jsem o tom s Němcem, člověkem širokého rozhledu, jevícím pochopení pro naši situaci. »Povede-li se těm lidem v Německu dobře,« tázal se mne, »není to jedno, budou-li mluvit německy nebo česky?«

Přemýšlela jsem o tom velmi dlouho. Jak říci, že to není jedno? Což jsme si vždycky nepřáli, aby měli všichni lidé práci a dobrý život? Nesnili jsme, že k tomu pracujeme a neříkali jsme, že to je tužba větší všech ostatních? Ale zdá se mi, že není třeba hledat dlouhého vysvětlování: ještě před rokem bojovali sudetští Němci o jemnější nuance, než bojujeme my. Bojovali o právo hlásit se k světovému názoru, který byl tehdy neslučitelný se světovým názorem bývalého Československa. Bojovali tvrdě o každého muže mluvícího německou řečí, bojovali o zachování celistvosti německého národa a tuto celistvost kladli si výš než cokoli jiného. Němci sami učí svět, že národnost je víc než životní úroveň, protože »národnost je zdroj, ze kterého pramení kulturní i hospodářská síla lidu«. Není tedy nebezpečí, že by nechápali obdobné pocity naše. Je však veliké nebezpečí: a to, že důležitost této věci nepochopíme sami.

Především lidem práci doma

Čtu-li o akcích »Radosti z práce«, o dělnických dovolených, o jednorázových drahotných výpomocích atd., nemohu se ubránit dojmu, že začínáme na okraji, místo abychom začínali v jádru. Nepotřebujeme zatím dovolené, potřebujeme zaměstnat všechny lidi doma.

Novinář, který byl zvyklý pracovat s číslicemi, má dnes práci těžkou, protože píše bez statistik a jenom z paměti. Nemám potuchy, kolik máme nezaměstnaných. Ale když vezmeme jako nízku a jenom přibližnou číslici stav nezaměstnaných před zářím - 500.000 duší - když připočteme, kolik lidí přišlo ze Sudet, ze Slovenska a kolik lidí ztratilo práci v důsledku hospodářských převratů (typografů, učitelů, vojáků, úředníků, vdaných žen atd.), nemyslím, že bychom dospěli k číslici nízké. Vezmeme-li v úvahu i lidi, kteří se odstěhovali, aniž musili, a lidi, kteří zůstali v připojeném území, nevím, mluvím-li pravdu, tvrdím-li, že je nás tu osm milionů. To je během jednoho roku přibližně desetina národa v cizině. V době, kdy se svět řídí národnostní rovnicí a kdy národní myšlenka každého národa převládá a stává se myšlenkou vůdčí, je to veliká ztráta. Každý z této desetině odnesl kus naší kultury, kus našeho myšlení, kus našeho národního bytí, kus naší řemeslné dovednosti. I veliký kámen se drobí a vyhlodává dešťovými kapkami - a my nejsme veliký kámen. A k tomu připočtete lidi, kteří odcházejí nikoli proto, že práci nemají, ale - jen tak. Někdo z dobrodružnosti, jiný ze zvědavosti, třetí z touhy zkusit štěstí jinde. Sama jich znám slušnou řádku. To jsou rozměněné penízky z jedné velké mince, penízky, které se rozkutálí, než se naděje. Obrovské Německo spatřuje pochopitelně jakési výhody v tom, má-li po světě národnostní ostrovy, protože tyto německé ostrůvky hájí po celém světě zájmy německé říše. Mohou je hájit ovšem jen za toho předpokladu, že za nimi tato velká říše stojí - a nemohly je hájit, dokud tady velké říše nebylo. Pro malou českou zem nemají rozptýlené ostrůvky českých lidí žádný význam - a nikdy jej mít nebudou. Pro malou českou zem je jediné východisko: přilnout k sobě jako klíšáta a držet se pohromadě jako stádo. Zůstat na své půdě a zůstat ve svých domovech. Přivádět doma děti na svět a vychovávat doma děti už zrozené. Ale nikoli podle české písničky: pana Matěsa, Mikuláška a pak třetího, ubohého a holého. Česká země musí uživit všechny své lidi - má-li zůstat českou zemí.

A česká zem si musí uvědomit, že její jedinou záchranou je »ubohý a holý«. Tento lid, který dovede semknout národ a dovede úžasným úsilím vychovat v sobě moudré, vzdělané muže, za velké oběti bezejmenných maminek a tatků, tento lid, který tu má pole, majetek, děti, rodnou řeč a svůj úkol - tento lid musí dostat práci doma. Ber kde ber, ale lidé nesmí zůstat bez práce.

Z všelijakých úst jsme v poslední době slyšeli, že je naše vláda chudá na činy a že není německá trpělivost nevyčerpatelná. My doma všichni víme, že nebylo vlády, která by měla úkoly těžší za okolností obtížnějších. Mluví-li tu o ubohém a holém, tedy o problému, který je nej-

palčivější, musím také mluvit o tom, že je třeba rázných činů. Byla bych však ráda, aby čtenář neupadl do obvyklých omylů a nevytasil se obvyklým nedorozuměním. Nechci naznačiti, že snad jsou někde lidé noví, kteří by jednali rázněji. Chci naopak říci, že je rázností právě od této vlády třeba - i když to bude ráznost nepopulární - poněvadž seřazení jsouce pod touto vládou, přejeme si, aby právě ona jednala.

Jednou - kdysi, byly v Čechách zlé časy a národ si postavil divadlo. Jako malá holka jsem poslouchávala do nekonečna tátu, když vyprávěl, jak vyhořelo. A národ měl za nějaký měsíc divadlo nové. Chodili lidé a dávali po krejcaru, chodili lidé a dávali poslední, co měli. Proto nad oponou divadla je napsáno: »Národ sobě a nevdá, že ta písmena jsou trochu omšelá. I dnes se mluví o stavbě nového divadla. Je to jistě krásná věc - ale je tu přednější věc: získat práci pro všechny naše lidi. To nejde nějakou dobročinnou cestou. To jde jenom cestou tvrdých nařízení a bezvadnou organizací. Ta tvrdá nařízení nemohou postihnout dělnictvo, stejné práce, která se najde, bude tvrdá dost. Musí postihnout zaměstnavatele. Pakliže ztratil ubohý a holý kůrcičku, nevím, proč by pan Matyáš neměl ztratit pečínku a pan Mikulášek chlebiček. Je-li naděje, že všichni dostaneme kůrcičku, chtěla bych, aby právě tak bylo rozuměno jednotě českého národa.

dokumenty a vzpomínky

Před devadesáti lety

Naše generace má dojem, že se octla ve víru. Fakta současné situace nedovolují, abychom tento dojem vyvraceli. Abychom však ukázali, že »staré dobré časy« nebyly vždycky tím, čím se býti zdají, vybíráme několik citátů z pražských »Občanských novin« z roku 1849. Ukáže se - může-li to býti útěchou - že vír světový nebyl tehdy o nic menší a prudší. Mimo to jeví se jasně v citovaných úryvcích primitivnost našich tehdejších národních poměrů.

II.

Z W j d n ě, 15. unora. - W blahostech stawu oblečenj přiwedli gsme to we Wjdnj giž takměř na neywyssj stupeň; dál giž skoro ani nemůžem, ge tedy giž čas, abychom sšli dolů a pomalu se dostali wen z drápů tohoto stawu nebláheho. Ondyno pustil bugný klučina do powětřj prskoun čili raketu, a teď giž ti ossawlenj páni myslęj, že ge celá Wjdeň raketami nabyta a to na zkázú wogska anebo aby se - Bůh wj komu! - něgaké wogsku nepřátelské znamenj dalo. Dřjwe se gen prohledáwaly domy - teď také už kapsy; kdo se na prostranstwj mezi městem a předměstjw se táhnouejm wečer obęewj, toho se ihned patrolła chopj a s neyswědomitęgssj bedliwostj geg prohledá, nemáli u sebe ty strassliwé prskouny.

Přissly zpráwy, že plukownjk Montekukuli padnul Kossutowi do rukou, a ten že ho dal oběsit gako na oplátku za to, že Windischgrätz dal v Budjně zastřelit Szöllä; při tom prý Kossut pohrozil, že za každého, kdo w Budjně odpraven bude, oběsit dá některého stábnjho cjs. důstognjka.

Z P e s t ě, 13. unora. - Marssál Windischgrätz wydal dne 11. t. m. prowolánj, w němžto prawj, že s powstaleci nakládä posawade welmi mjrně, od nynęgssj doby ale že wystoupj přjsně. (Když byla mjrnost giž tak hrozně přjsnä, gak pak bude wypadat teprw ta přjsnost.) Každý, u koho nalezeno bude něgaké prowolánj Kossutowo neb této strany se týkagęj, nowiny atd., propadne náhlému soudu; každý posstowský, který něco podobného z Debrecjna přicházęgęjho přigme anebo rozessle, bude potrestän ssibenicj. Ku konci napomjňä pessfanskobudjněské židy, protože židě neywjce býwagj potřebowáni co wyzwědači a donasseči, že každä obec

židovská za každého taktu obviněného žida bude muset platit 20.000 zl. stf.

Anglické země. Z Londýna, dne 14. unora. — Gak wůbec známo, obsadil car we srozuměnj s anglickou vládou podunagské provincie. Nynj ale protestuge anglické ministerstwo proti tomuto obsazenj a udává za přjčinu, že ruská vláda násilně wrazila do obydlj gednoho tureckého komandanta, chtje v něm gednu osobu zabawiti; dále byl pry od ruské vlády i anglický konsul násilně uražen. Francouzský wyslanec u Turecké vlády w Cařihradě, genž drjwe v této otázce žádného hlasu neměl, spogil se nynj s anglickým wyslancem, a myslj se wsseobecně, že spogenj těchto dwou mocnostj bude dobrého výsledku mjti na wywinutj záležitostj tamějsich nessfastných zemj, genž nynj pod ruským břemenem úpěgj. Anglická vláda nabjdlá swé wogsko k wy-puzenj Rusů z těchto zemj.

Z Holomouce, 23. unora. Ze soukromého dopisu se dozwdáme, že Hrad brzy po dobytj opět cjsařskému wogsku odnat gest. Stalo pry se to tak: cjsařstj, zmocniwsse se města, rozptýlili se přjliš rychle do domů pro drancowánj, což znamenagjce Maďari, na rychle opět se srazili a cjsařské z Hradu wyloukli.

Z Wjdně 22. února. — Twrdj se tu wsseobecně, že Wjdeň bude tenkrát od rekrutýrky oswobozena, poněwadž giž mnoho wogska dala. I zde gsme dočkali prwnjho ciwilnjho sňatku, Obuwnj Lewiss oženil se poznou, ačkoliw prwnj žena, od njž rozweden gest, dosud žige. Nižssi třídy mluj mnoho o tom a nazýwagj to konstitučnjm manželstwjm.

Anglické země. Z Londýna, 18. unora. — Co se dotýče zewnitřnjch záležitostj, tu vláda anglická brzy sem, brzy tam se zatáčj; tak ku přjkladu w italské politice Lord Palmerston, ministr zahraničnjch záležitostj, změnil w poslednj době zcela swůg záměr a nařjdl gednatelům w Italii, aby prohlásili, že Anglicko má ústawnj sněm italský (wsseobecně italsky pro swobodu a neodwislost Italie) za velmi newhodný, protože pry bude přjčinou zmatků a nepokogů. Za tou přjčinou radil anglický wyslanec wéwodowi Toskánskému, aby nepotwřzowal wypsanou wévodu do sněmu toho, a přitom mu ihned pomoc Anglicka přislíbowal. Tři anglické lodě přistály w Liworně.

Z Wjdně. — Z pevnosti Esecké pissou od 16. unora: Od té doby, co občanská wálka se wssemi swými hrůzami w nassem oswjceném stoletj opět na dennj pořádek přissla, giž se ani wjc nediwjme, když slyssjme, že někde na tisjce pum, granátů a střel wsseho druhu mezi pokogné obywatele některého kwětoucjo města metaly wraždu, smrt a zkázu; nediwjme se, když slyssjme, že bez boge dobytá pevnost, kterážto gindy co obr náběhům nepřátelským wzdorowala. A přede ge tomu tak. Pevnost Esek wzdala se dobrowolně. Těsně na hraničjch ciwilisace, nedaleko řjsse turecké, slawil rozum, slawila lidskost krásné wítězstwj. Po dlouhém čase ponejprw nestál opět wčera a nestogj zde dnes gesstě Maďar nepřátelsky proti Slowanu, každý gde pokorně swou cestou a s wážnou twářj podawagj si ruce ti, kterj před nedáwnnem gesstě smrt a zkázu na sebe metali. Až ge to gakkoli, wždy to zůstane sslechetnou mysslénkou, že tuto po dobrém stalo se smjřenj; kž by stalo se giž wsseobecně, aby krutým násiljm přestali téci potokowé krwe, a w horkých proudech těch soused sousedu swobodu neutápěl, a oba pak unaweni nesklesli w pouta panského náwdladj.

Z Prahy. — Tyto dni zde messká hrdiný wůdce dobrowolnjků na Slowensku, statečný Jan eček, wůbec známý pod gmenem Žižka II.

Z Wjdně, 28. unora. — Podmarssal Welden wydal prowolanj, w kterémz wesskerá předeslá zahrnuge. Gest to totiž dlouhý seznam přčiněnj, za kterěz smrtj se trestá, gako kdo zbraně ukřívá, kdo wogáka zawěsti chce k wérolomnosti, genž slowem aneb činem k po-

wstánj popuzuge, kdo při srocowanj ihned neuposlechne prwnjmu wyzwánj se rozegjtí aneb dokonce zbranj odpor činj, atd.

S mě s. Začátkem tohoto měsje vycházj w Praze nowý časopis, kterýžto se »Wlastimil« gmenuge, a giž při oznámenj pro lacinost swou velmi nápadný byl, tak že nám hned napadlo, gestli za touto lácj newězj negakj ouskok — nenjli to wěgička natřená lepem zpátečnictwjm a protiswobodomyslnosti. A w skutku ge to něco takowého. Co nakladatel ge sice gmenován p. Šťastný, to ge ale gen tak gako pro sstěstj sstjt, a za njm skryt gest houfec aristokratů a slawných páňů sedmassedesátjnků. Zpočátku to gde prozatjm zwolna, prozřetelně, aby nebylo hned pozorowat, čjm nakaleny gsou ssipy, gežto ze zálohy swé ti zakuklenci na swobodu wysjlat budou.

Z Milána, 24. unora. — Dle neynowěgssich zpráv ge sardinský král Karel Albert, nynj w takowém stawu, že newj kudy kam.

Z Neapole. — Král Ferdinand si udělal prawý žalář ze swého paláce. Ze strachu, kterýžto rownou cestou přicházj z dobrého swědomj, dal si zazdjti wssecka okna, které gdou na hlawnj náměstj, a co bludná dusse gezdj z Gaety do Neapole, a pro rozmanitost zas opět z Neapole do Gaety, gakoby pořád něco hledal a žiwou mocj to nagjt nemohl. Samo požehnánj papežowo nenj se to, aby w mysl geho gen poněkud spokojenosti wdechlo.

S mě s. — W neděli dne 4. března, gak gsme giž předběžně byli oznámili, prowozowala se v českém diwadle nowinka, totiž: »Wáclaw IV., král Český«, dramatický obraz z 15. století od Jozefa W. Fryče. Diwadlo bylo plné a pochwala hogná; spisowatel byl i po gednotliwých wýgevech několikrát velmi hlučně wolán. Nynj se učjme historii českou w diwadle a to prawdiwěgssim způsobem, nežli nám před tjm pod zubatou pjlou censury a pod temným mamidlem popstwa kreslena byla. Proto nás těssi, že w bugarém Fryčovi shledali gsme opět o gednoho wjce, kterýžto trefnou rukou odhalowat a garým žiwotem ljčit umj skryté a mrzkostj posslapané doby a wýtečnjky dáwnných děgin wlasti nassi. Obzwlásstně powedený gest charakter Žižkůw. Wáclaw by měl proti herci zadat protest nebo aspoň přjpis nedůwěry; tak si básnjk asi sotwa Wáclawa představowal! Doufáme, že nás Fryč brzo opět nowým, w celku srownalegssim plodem čilého ducha swého potěssj. Na krákoránj, že nepřikragawal podle přede-psaného kopyta, se nepotřebuge ohljžet; nám prospěge nynj kus bugarého žiwota mnohem wjce, nežli sebe učěngssj cop.

Anglické země. — Z hodnowěrných ano gistých pramenů se dowjdáme, že Anglicko se wygádrilo a wssem Ewropegským kabinetům notu zaslalo, že bude každé zakročenj we wlastých záležitostech, buď si ono od které koli strany, powážowati za prohlássenj wogny. — Tou samou notou žádá pry se odtáhnutj ruského wogska ze Sedmihradska.

Z Cařihradu (z Konstantinopole), 21. unora. — Ze wsseho, co se w Turecku nynj děge, můžeme souditi, že z gara něgaké pletky wypuknout hrozegj. Zbrogenj se děge velmi silně a k wogsku se odwádj we welkém počtu; takowé zpráwy gdou skoro ze wssech provinc. Dne 15. unora byla welká ministernj radda, při které byl i sám sultán; anglický wyslanec měl dlouhé rozmlovánj s presidentem ministerstwa. Wogsko se stahuge na ruské hranice.

S mě s. Pozeytj w neděli dne 18. března poskytně nám diwadlo české opět nowinku, tentokráte wjce žertowného nežli wážného obsahu; bude se toho dne w prospech p. J. Kassy prowozowat Rybrcoul, nebo gak na ohlássenj stogj: »Twrdohlawá žena a zamilowaný sskolnj mládenec«. Národnj báchorka we 3 gednánjch se zpěwy a tancem od J. K. Tyla. Hudba od J. N. Škroupa. Obljbený spisowatel Tyl nám giž toli-

kráte přigemnou dobu w diwadle způsobil, a proto s gistotou očekáváme, že i tentokráte se to stane, a že w trudných okolnostech nyněssich se na chwilku obweselíme aspoň národnj báchorou.

Z W j d n ě. — Uwězněný býwalý poslanec řjsského sněmu P r a t o (cjrkewnj kněz gihotyrolský) propusstěn gest, musel wssak bez prodlenj Wjden opustiti. Taktěz F i s c h h o f brzy propusstěn bude. Překrásná gest odpowěd geho, kterou odmrstíl radu některých swých přátel, by totiž na outěk se dal: máme za swou powinnost gi doslovně podati: »Newěřjm tomu, že mne wogenská komise odsoudj a odsouditi může, když zůstanu; gsem wssak pevně přeswědčen, že národem wesskerým odsouzen budu, pakli uprchnu.« — Dle nowějssi zpráwy ge Fishhof odewdán hrdelnjmu soudu.

Z L i w o r n a, 2. března. — Wčera vydal zdegsi náměstek (čili guwernér) prowolanj k obywatelům, kterým ge k wálce proti Modensku wybjzj, a z něhož následugicj začátek wygjáme: Občané! Wěwoda Modenský, tento podlý hanebnj, bljžj se hranicjm nassim. Nuže whůru občané, nadssenj láskou k vlasti italské, ať potřeme toho tyrana, atd.

S m ě s. W Berljně nawrhl kdosi poslednj dnu w unoru na opravdu, by za presidenta komor byl wywolen Bůh, bez něhož prý se nedočkáme pořádku. Nenjť to nic nowého, neb w Španělsku Panna Maria už wjcekráte zougjmala mjsto generalissima, a w Neapolsku před rokem král Ferdinand odevzdal ochranu a nadporučnjstw nad wogskem Blahoslavené. — Giné pomoci také giž sotwa bude — někdo se do toho bude muset wložit — neboť nyněgsi páni tohoto swěta tyto zmatky sotwa asi spořádaj.

Z W j d n ě, 16. března. — J. M. L. hrabě Jiří Wrbna bude prý k soudu pohnán, poněwadž na daný mu od Windischgrätze rozkaz, aby powstalcům přechod přes Tisu zabránil, skrze 8 hodin nedbal, mezi kterým časem powstalci ale na 11 worech přessli.

I t a l s k é z e m ě. — Z Italských nowin se dozwdáme, že wéwoda Modenský přinucen byl na outěk se dáti. — Král Neapolský, nazwán il Bombardatore, rozpustil sněm a hned na to několik sněmownjků schytati dal. Tot takowé panské sstwanice pomalu do mody přigdou!

Z P a ř j ž e, 24. března. Kluby čili spolky gsou zapowězeny; posud ale zákon ten nenj prohlášen. Tagné spolky uzawřely, staneli to, že wyzwou republiku k powšanj. O guilotině (stjnadle) se mluj tak, gakoby to dětská hřjčka byla. Gestli pozegtřek pokogně skončj, budou mjť zpátečnjci opěť na nějaký čas pokog.

S m ě s. Na mých cestách po Čechách přissel gsem i do Šlaného, práwě když domácj obrana pohromadě byla, i podiwil gsem se gegjmu welkému počtu, dobrému uspořádánj a ouplnému ozbrogenj, při čemž mně přede-wssjm praporečnjk pan Florik do oěj padl, negen pro geho statnou tučnou postavu, gako proto, že tuto prá-porečnj službu w laytnantské uniformě wykonává, i diwil gsem se geho tlustotě, neboť byl prý wogákem, a na wogně se sotwa, kdež se tolik naběhal, mohl tak wykrmiti.

Cestowatel.

Z P r a h y. Potwrdj-li se zpráva: že Ruské wogsko wrazilo do Polska a dále pak do Uher táhne, gaký plásstjk se pak asi tomuto wtrhnutj a brannému zakro-čenj na rameno hodj? O wtrhnutj do Sedmihradska se omlouwala ruská wláda, že se to stalo z pouhé lidskosti

— z pouhé outrpnosti. Se Sasjky Sedmihradskými bylo prý až hrůza ukrutně od Sekelů nakládáno, že Rusko s welikou bolestj na to hledělo, a proto také, když Sasjei ruské wogsko o pomoc wolali, ono také hned z pouhé lidskosti a outrpnosti přes hranice do Sedmihradska wtrhlo. Kdo ale tedy do Polska zawolal Rusy? Co pak tu se asi za zámjnk u wystrěj?

Z K r a k o w a, 27. března. — Kdo by se zde opowázil »bez wyssjho dowolenj« oswětlit okna, propadne pokutě 300 zl. To snad gen prozatjm; možná, že pozděgj nebudou smjt ani swičku rožžnout, aby to ostrowtip policajský nepowazoval snad za iluminaci. Ach ty zlaté časy!

Z W j d n ě, 1. dubna. — Wýminky, které se při přjměřj se Sardinskem ustanowily, gsou: Sardinsku ukládá se wogenská kontribuce 80 milionůw, z njž desátý djl ihned složiti se má. Pewnosti Nowara a Alessandria obsadj wogsko rakouské; wogsko sardinské má se zmenssit tak, aby gen 25.000 mužů obnásselo; dále má se loďstwo wzdálit s moře jaderského. Konečně obsadj Rakousko Piemont na 4 leta.

O d p o l s k é h o p o m e z j. Při nyněgsjm wypsánj nové rekrutyrky budou se k dosaženj potřebného wog-ska mužowé až i 30. let a třeba starssj podle potřeby bráti. Následkem toho utjká mnoho mladých židů přes hranice, by w Americe swé blaho hledali.

Z L i t w y, 20. března. — Ruská policie neřoliko opatrně pozoruge každé hnutj w králowstwj Polském, nýbrž i na cestownjky welmi přjssně dohljžj a obtěžuge gim cestu. Budoucně se má při wystawených pasech mimo potwřenj od ruského wyslance w Berlíně nebo od některého ruského konsula, na cestugjcejch do králowstwj polského žádati i následugicj: 1. Wyswědčenj od pruského ouřadu, že cestugjcej w žádném politickém hýbánj oučastenstw neměl, ani podezřenj takowém nenj; 2. ouplné udánj o oučelu cest a mjst, která cestugjcej nawstiwiti chce, gakož i o tom, s kterými osobami we spogenj zamýsslj; 3. wyswědčenj, zdali a w kterém čase cestugjcej giž w Polsku byl, we kterých mjstech se zdržowal a kteřj polsstj ouřadové nebo poddanj w těchto mjstech o geho dřiwěgsjm chovánj zpráwu dáti mohou.

Z W u k o w a r u, 26. března. — Dnes se zřizowala zde, gakož i w celé wogwodowině zemská hotowost. Účel, proč se toto děge, nenj zcela posud znám.

S m ě s. Pro uwarowanj lži uwádjm swému wele-wáženému obecnstwu a přátelům wůbec, že gsem pro uweřegněň článku z Turina zároveň s ginými redaktory do wazby dán býti měl, ale poslaw za sebe 200 zl. stf. do žaláře, gsem sám na swobodě, a o mých uwězněných 200 zl. wjm gistotu, že se také na krátce ze žaláře ke mně gakožto pánu swému wrátěgi, neboť se pevně domnj-wám docela w práwu býť proti žalobnjku swému.

Také nemohu opomenouti při tom poznamenat, že se po městě roznássj powěst o ouřednjm pátránj po Praze, zdáž by nebylo lze podezřelých papjrů u některých osob nalézti, a gestli tomu skutečně tak, tuť gest widěti, že swět wssecka tagemstwj wyžwatlat musj, gen tu tagnust gesstě žádný Slowanům newyžwatlat, Jelačič že gest demokrat, to snad giž ostane nawždy tagemstwím.

W Praze dne 6. dubna 1849. Em. Arnold.

(Zasláno.) Njže psaný pokládá si to za přigemnou powinnost, panu Jozefowi Desenzýmu, ranlékaři w Roud-

nici srdečné díky vzdáti za ochotnost geho, s kterou on geho dva skoro rozstřelené prsty tak dokonale zhojil, že teď po 10ti neděljch nimi i w kloubech dle ljbosti hýbati může, a dokládá weřegně, že co žiw, gemu za dobrodinj, které njžepsanému prokázal, neyweřlegssj díky wěnowati bude. W Roudnici na Labi dne 2. dubna 1849. Antonjn Procházka z Lužce.

Z Wjdně, 5. dubna. Máme zde notnou censuru. Wssecky knihy, které z ciziny do Wjdně se dowážegj, prohlžegj se co neybedliwěgi od zlásstnjho rewisora, a nagdeli ten w nich něco nebezpečného, hned se zabawugj. Kněhkupci proti této nowé censuře zadali giž protest.

Z Holomouce, 8. dubna. Nasse město se giž pomalu pripravuge na brzku opusťenost. Žiwosti zde wje a wje ubává a gakási neweselost se zde rozhostuge. Hlawnj příčinou toho gsou nepochybně neynowěgssj zpráwy z Uher. Na twářjch oficjřů sdegssj posádky ge pozorowat, že staw wěcj w Uhřjch nynj dwakrát dobře nestogj.

Z Turina, 2. dubna. Gen. Romarino winěn ze zrady ge uwězněn. Slibuge prý, že důležité wěci wygewj, gestli se mu žiwot zaručj.

Z Londýna, 3. dubna. (N. N.) We wčeregssim sezenj dolegssi sněmowny prohlásil lord Palmerston, že anglická vláda bude powožowati každé zkrácenj celitosti sardinské řisse, každé obmezowánj sardinských hranic za ewropegskou otázku, která by smutné následky mjtí mohla. Dále podotknul lord Palmerston, že až posud se může předpokládati, že nebude Rakousko žádati od Sardinska odstoupenj djlu země.

Z Nowého Yorku w Americe, 13. března. (Z dopisu přátelského.) Snad Wás to bude zagjmat, když Wám sděljm, že od několika let sem mnoho Slowanů přicházj. Zakupugj sobě u wnitř států nassich půdu, kterouž w letě wzděláwagj; w zimě prowozugou swá řemesla.

Plesal gsem radostj spatřiw tu též celou společnost českých hudebnjkůw; hráli wariace na české národnj pjsně, z nichž pjsně »Sedlák, sedlák, neglépe se mi ljbila. — Co gsem wssak w Čechách nenašel, to gest zde; napanuge zde totiž ona zássť mezi gednotliwými náboženskými sekty; důkaz to, že drážděnj wždycky gen s hůry pocházj.

Doufám, že Wám w krátkém čase o nassich českých kolonijch mnoho potěssitelného sděljm. J. Č.

Z Madridu 27. března. (N. N.) Nowiny Heraldo pjssj; Město Motrill, které má 16.000 obywatelů, a na břehu středoziemnjho moře, 9 mil od Granady ležj, bylo dne 22. března ráno od 300 powstalců přepadeno, který negjjsse přeplauli po moři z Oranu. Gak mile do města wtrhli, odzbrogili wogáky u celnjho ouřadu a žandarmy, spálili archiw obecnj raddy a celnjho ouřadu, dali wssem wěznům swobodu, wzali weřegně penjze a rozssiřowali manifesty podepsané od gakéhosi Santiaga Pereza, co hlawnjho welitele Granadské prowincie, křičjce při tom: »Nech žige swoboda, zkáza ukrutnjkům!« K wečeru opustili město a položili se w okolj. Druhý den ráno dne 23. března wytáhl generálkapitán Campu-

cano se 2 prápory, sskadronou gizdy a s několika děly, z Granady, aby powstalce wypátral a zničil.

Z Wjdně 11. dubna wečer. (C. B.) Právě se zde roznássj powěst, že se tady ubjral kurýr do Holomouce se zpráwou o krvawě bitwě poblž Pesstě. Ztráta s obogj strany ge prý welmi znamenitá — na každé straně asi 6000 i 7000 mužů obnásegj. Prawj se, že cjsařsstj zwjtězili, že ale negsou ostatně w stawu, wjtězstw swého použjti a nepřjtele pronásledowati. (Nebude-li to wjtězstw zas gen w ustech a na papjru. Slawné asi tuze nenj, sice by o něm giž telegrafická zpráwa w Praze hlásala.)

Z Paříže, 7. dubna. »Moniteur« oznamuje, že předewčeregssj čjso listu »Le peuple« zabaweno bylo, poněwadž w gednom článku stálo, že nyněgssj president Bonaparte má tolik dluhů, že geho wůle a politické mysslenky giž napřed zastaweny gsou.

Z Pressowa (na Slowensku) od 3. dubna přinássj W. L. od swého dopisowatele, člena dobrowolnjků slowenských, následugj dopis: Právě se dowidáme, že králowský komisar we sw. Mikulássi welmi krásně si králoge po Liptowsku. Ať už nje nedjm o robotě, ku které ubohý lid pořáde, gako kdy gindy genom býwati mohlo, ge přidržowán a zapřahán; ať už nic nedjm o řeči maďarské, která ge tam zase úřednj gako by to bylo w Debrecjně, ať o pátém a dewátém urputném a přemrsťeném kousku panowánj kralowánj tohoto arcikossutiana nic nedjm: ale o tom pomlčeti, to zatagiti nemohu a nesmj před celým swětem sprawedliwým, že nadřečený králowský komisar inquisici činj proti —! — Hurbanovi. Co se mé osoby týká, wypowjdám Wám tjmto wssecku dalssj korespondenci, nebo zjtra, tak gak gsem dobrowolně gsem přissel, dobrowolně odtud odcházjm: má chifra o Slowensku zanjká tjmto poslednjm dopisem. — Myslił gsem, že stogjm a bogugu tu za swůg rod, za nowuzrozené, omládlé, upřjmné a čestné bytj —, za starodáwné týránj národůw arcj bych se nebył hnul.

Z Krakowa, 11. dubna. Hořkou žalostj skourmoutilo se srdce nasse, když gsme slysseli, že byli wčera wssickni emigranti (wystěhowalci) w Krakowě se zdržugj — s wygmujm malého počtu — powoláni na policegnj ouřad, kdežto se gim oznámilo, že se magj dnes o páté hodině s poledne dostawit na Podgorz k odgezdu. Počet emigrantů, gežto náhlá tato rána zasáhla, obnássj 111 osob; budou prý odwezeni do Čech — do pewnosti Josefowské.

Z Prahy. Nowiny »Presse« od 14. podáwagj následugj zpráwy u Uher: »U Gödöto byl strassliwá bitwa. Maďari ztratili 3000 mužů, nassi též tolik, neli wjce. Dembinski táhl přes Hatwan k Mácowu. Tu se strhla též bitwa, generál Götz padl.« A pak gesťe tyto ministernj nowiny dokládagj: »Pessť ge u ž snad w rukou Kossuta.«

Ouřednj nowiny začnjagj být k Maďarům teď už trochu zdwořilegssj; gindy nepogmenowali wůdce gegich ginak, nežli »náčelnjci rebellů« teď ge ale už nazýwagj »generaly«. Inu wssecko má swé přjčiny — i ta zdwořilost.

Z Smyrny, 31 března. Dle zpráv z Cařihradu podali prý francouzský a anglický vyslanec notu turecké vládě, v níž oznamují, že společné loďstvo do Dardanel wplouti nechají, newypowj-li Rusy z podunagských knížetstwj. Sultán se wssak prohlásil, aby obě mocnosti samy sobě tu práci dali, aby newjtané ochrance zahnalý, neboť gemu gest to zagisté nemilo, že se tam zahnjzdili.

Z Berlína, 15 dubna. Přicházíme z gednoho politického napnutj do druhého. Sleswická wálka mezi Dánském a Německém, zdá se, w nyněgssj nowém wupknutj na gaksi mocnou posilu zpolehati. Prawj se, že Ruský cjsař possle Dánům wogsko na pomoc; ruské loďstvo prý s ruským wogskem přistane k dánským břehům. Někteřj myslěj: že bude ten pan Rus tu a tam tak dlouho s wogskem swým, až si sám do náké brinky pomůže.

Z Athén, 28. března. Panuge zde zbrogenj, a wláda činj wssemožné přípravý, aby překwapena nebyla událostmi, gakěž w gihozápadnj Ewropě w bljzke budoucnosti nastáwagj. Přjchody w podunagských knížetstwjch, giténj mezi Gihoslowany, uwlásťte pak napnutj mezi Russkem a Tureckem, kteréžto každodenně patrněgi se obgewuge, wssecko to napomjná k prozřetelnosti, hrozj nassj mladé řissi anebo gi snad i přízniwé wyhlidky pro budoucnost poskytuje.

Z Pessťe, 17. dubna. Wýrok generála w hostinci, »že ge mjř přede dweřmi« nebyl prawdiwý, neboť počala zase děla we tři hodiny odpoledne na Rakosu swou hru prowáděti.

Z Benátek, 5. dubna. Podmarssal Haynau wyzýwal 2. t. m. Benátky, aby se wzdaly; za odpowěď přissle dekret shromážděnj, gimž se uzawřelo, že se Benátky wssemožně brániti budou. Boháči dagj 8 milionů. Finance gsou až do prosince kryty. Dwe neywážněgssj rodiny obětowaly swé wlasti wesskeré gměnj. Welitel sardinského loďstwa, Albini, zaručil se čestným slowem, že Benátky neopustj.

Z Paříže, 23. dubna. Francouzské wogsko, určené k wýprawě do Wlach (gmenowitě proto, aby papeži opět na římskou stolicí pomohlo), wstoupilo dne 22. t. m. na lodi w Marsilii. Připogj se prý k druhým Rodjm z Tulonu wypraweným. Prawj se, když wogsko toto na loď wstupowalo, že se dalo do křiku: »Ať žige republika řjmská!« Z giných stran se tomu ale odpjrá, že prý wogsko to při wcházenj na loď ani neceklo.

Z Londýna, 20. dubna. Wčera drželi lordowé ponejprw po welikonocjch swé sezenj. Lord Stanley interpelowal: kdy budou předloženy akta wzťahujce se na Neapolsko a Sicilii, a gestli britické loďstvo se táhlo nazpět ze sicilských wod. Lord Lansdowne odpowjdal, že co neydrjwe budou akta sněmowně předloženy. Loďstvo pod Wiliamem Parkerem dostalo giž rozkaz, aby odploulo od Sicilie; zůstane tam gen několik lodj pro ochranu tamnjch Angličanů a gich magetnosti, těmto wssak gest nařjzeno, aby se nemjchali do boge Sicilianů a Neapolitanů. Lord Beaumont (katolik) řečnil, že ge wěc podiwná, že prwnj wystupowanj francouzské republiky za hranicemi směřuge k tomu, aby republika w Řjmě byla utlačena a na gegim rumu aby se pozwednul neyneobmezeněgssj panownjk. Taktěž podiwno, že bude papež swé usazenj na trůn děkowati pomoci protestantského Anglicka. Powjdá se, že Sicilie zase stogj pod Neapolitány a pod gich zwjřecjm barbarstwj, sicilský lid zase ge poddán swým katanům, aniž pro něho Anglicko co učinilo, wždy gen krásná slowa mu příslibujc. Dále se ptal, dalo-li Anglicko swé swolenj, aby francouzská wláda zakročila w Řjmě. Konečně prawj, že w pozděgssjch sezenjch gesťte se bude muset mluwit o poměrech anglické wlády ke Wlachům a zwlásťte k Sicilianům. Lord Lansdowne na to odpowě-

děl: že se o tom newygednáwalo, má-li Francouzsko zakročiti, a že k tomu králowna nikdy neradila; francouzská wláda že giž swé předsewzetj Anglicku oznámila, a on že myslj, že králowna nic nebude mjti proti tomu. Co se týče nessesfastného boge w Sicilii, že newj o žádné přjpowědi Sicilianům dané, kterou by wláda byla russila. (N. N.)

Wssecko nynj s napnutjm očekáwá, co řekne Anglicko tomu, že Rus táhne Rakousku na pomoc. Bude se Anglicko na to lhostěgně djwat, aby Rus kantorowal w Rakousku, gako giž po delssj čas kantoruje w Turecku? Anglicko powažowalo wždy Rakousko, že ge takorčka hradbou před roztahowánjm — se ruského welikána; teď by bylo po hradbě, protože se Rakousko Ruskou takřka do náruče wrhá, a Rakouská wláda swou slabost ruskou guchtou a swobodu národů Rakouských ruskou knutou kurirowat chce.

dopisy

Větší zalidněnost než w Německu?

Vážený pane redaktore,

dovolíte-li, rád bych doplnil jednu z hlavních myšlenek článku dr. J. Skály »Wyhlidky českého národního hospodářství«, uweřejněném w 25. čísle »Přítomnosti«. Autor konstatuje podle »Obzoru národohospodářského«, že w českých zemích i w Řiši připadá průměrně 135 obywatelů na 1 čtverečný km, že české země nejsou w průměru méně zalidněny než Říše a že český národohospodářský prostor dnes sotva může přjmwouti většj množství lidí než jich na něm právě žije, aniž to znamenalo přesun w dosawdní průměrové wyváženosti w Řiši.

Tento úsudek se opírá o cifry ze sčítání lidu z r. 1930 a nepřihlíží ani k přirozenému přirůstku obywatelstwa ani k velikým přesunům poslední doby, které ve smyslu hustoty obywatelstwa všechny se dály w náš neprosněch. Na území, které nám zůstalo se wlivem událostí poslední doby nahromadilo rychle velké množství lidí, především uprchlíků a státní úředníci z připojených území, takže dnes, krátce před sčítáním lidu, podle cifer narození, úmrtí a stěhowání po r. 1930, doplněných záznamy a odhady velkých přesunů poslední doby, žije w Čechách a na Moravě pravděpodobně 7,383.000 lidí, to jest asi právě 150 obywatelů na 1 čtver. kilometr. W r. 1938 měla německá Říše skutečně 135,2 obywatelů na 1 km², takže hustota obywatelstwa w Čechách a na Moravě je o 11, pravděpodobně však o 12 až 13 proc. wyšší než w Řiši a nikoliv stejná jako w Řiši. To ovšem, ukazuje mnohem přesvědčiwěji než starší cifry p. autorem citované, že do tohoto prostoru je těžko přjmwouti ještě více lidí, ba že stěži užiwíme lidí, kteří zde již žijí.

Podle těchto cifer je třeba provésti i korektiv úsudku. Že náš národohospodářský prostor je »po stránce zemědělské výroby a spotřeby zemědělských výrobků zhruba w rovnováze«. Ve skutečnosti jsme nebyli zcela soběstační ani při hustotě 135 obywatelů na 1 km²; naše manko ovšem wzrůstá podstatně, neboť při wzrůstu hustoty na 150, se wýnosnost půdy w posledních letech nijak nezlepšila. Tolik pro spráwnou informaci o skutečném stavu, který je horší, než mohou naši národohospodáři usuzowati ze statistických dat dosud publikovaných a jim dostupných.

Ot. Machotka

Zdražit či nezdražit noviny?

Pane redaktore,

dovolte, abych k rozpravě o této ožehavé otázce přjpojil několik poznámek, které mají ukázat vratkost důwodů, které uvádějí odpůrci zdražení, a podepřiti stanovisko pisatele půwodní stati pana dr. Skály, dožadujícího se náležitě úprawy cen novin.

Námítky oponentů lze w podstatě shrnouti do pěti bodů. 1. Zdražení dosud w žádném oboru neprosnělo zaměstnancům. Jenže zdražení bývá různě: může býti výsledkem volné hry poptávky a nabídky na trhu, záměrnou spekulací nebo jen prostým přizpůsobením zvýšeným cenám surowin, polotowarů atd. Možná, že z takového zdražení zaměstnanci mají někdy málo nebo wůbec nic. Rozhodně pro nutnost zdražení novin však jest jejich nepopiratelně ztrátová kalkulace, zejména u t. zw. večerníků a šestákových listů. Tuto kalkulaci zavinily méně dřiwější politické poměry, spíše úsilí jednoho novinářského koacernu o monopolní postavení a w soutěži

se jí ostatní musili přizpůsobit. Byla vždy nezdravá. Byla však přece aspoň únosná, dokud mohla být jinými zdroji vyrovnávána... V nových poměrech se pak stala naprosto neudržitelnou. Kdyby déle zůstala, dopadlo by to s novinami jako s továrníkem, který by dodával své výrobky za méně, než zač je vyrobil, nebo s obchodníkem, který by prodával své zboží levněji, než je nakoupil: nebylo by záhy na nákup, na výplatu mezd, na placení daní a podnik by se musil zavřít. To, že někteří vydavatelé mají ještě rezervy na úhradu ztrát a snad dokonce spekulují, že konkurentům dojde dech dříve, na věci nic nemění. Celek, zejména zaměstnanci, by na to doplatil stejně. Proto teď, kdy jsou noviny odkázány jen na sebe, musí býti nezbytně prodávány aspoň za tolik, kolik vydavatele stojí. Jestliže nikde, tedy u novin zdražení zaměstnancům prospěje, protože je to jediný způsob, jak podniky a tím i zaměstnance vůbec udržet.

2. Zdražením by poklesly náklady novin a počet redaktorů a sazečů by byl dále omezen. Nechme stranou, že »samí vydavatelé novin dobře vědí, že po každém zdražení pokles jejich odběr o 30 až 50 procent«. Tu šlo o opatření jednotlivých nakladatelů a zůstala konkurence levnějších listů. Dnes jde o úpravu celkovou. I tato celková úprava ovšem bude mít za následek pokles nákladů. Ale ten nastal již na podzim a dosud trvá, tedy ještě za nízkých cen. Nepůsobil jen úbytek území, nýbrž hlavně obecný odklon od novin vlivem jejich vnitřního přetváření na nový typ tisku, zcela odlišný od dřívějšího. Není pravda, že noviny byly u nás tak rozšířeny jen pro svou láci. Hlavní důvod byl způsob, jak se u nás tisk dělal. Základní změna v tvářnosti tisku přivedla jeho pokles. Ten nyní zdražením cen bude ještě pronikavější. Jestliže však dnes následkem ztrátové kalkulace je téměř takový zdanlivě paradoxní stav, že vydavatel prodělává tím více, čím více tiskne novin, tedy po úpravě cen i při zmenšeném nákladu nebude aspoň doplácet.

3. Německý příklad není příležitavý. Toto tvrzení zjevně odporuje skutečnosti. Poslání našeho tisku jest a musí ovšem býti jiné již proto, že jde o tisk český. Jinak však, pokud běží o celkové podmínky jeho práce, o způsob, jak se člá, to je to, co určuje jeho tvářnost, o formu vztahu čtenáře k novinám a naopak a zvláště o hospodářskou stránku novinářského podnikání, jsou dnes poměry v podstatě totožné. Je to nutný důsledek našeho včlenění do prostoru Říše, jehož vlivu zejména po stránce hospodářské se nemůžeme vymykát. Německý příklad jest tedy pro nás dnes velmi poučný.

4. Máme následovat příkladu novin anglosaských. To je bláhosť. Byly-li kdy podmínky pro napodobování takového vzoru, tedy v minulosti, a tehdejší vývoj našeho tisku byl také vskutku částečným, třebaže ne vždy zdravým a úspěšným napodobováním vzorů ne-li anglosaských, tedy západních, zejména v základní směrnicí: nízká cena — velký náklad. Podmínky pro takový vývoj záležely právě

ve způsobu, jak se tehdy noviny mohly dělat. Jak nepochopit, že dnes musíme dělat noviny jinak, tak, jak vyžadují nové poměry, že tím pak se změnil také postoj čtenářů a v důsledku toho hospodářský základ novin? Příklad novin anglosaských se teď pro nás zřejmě nehodí.

5. Je třeba přesvědčit obchod o úspěšnosti inserce v tisku a zároveň vrstvy vůbec jejich morální povinnosti hospodářsky podporovat český tisk. To první je nesporné, ale v praxi dnes naráží na prostou překážku: dnes ve většině případů se dobře prodává i bez reklamy. Jak tedy s této strany očekávat hospodářské zlepšení pro český tisk, když u nás nebylo mnohdy pochopení pro obchodní propagaci dříve, kdy prodávat opravdu pomáhala (zeptajte se na to lidí z Reklubu)? Proto noviny za svého kritického stavu nemohou čekat na tak pochybnou pomoc. Ze zároveň vrstvy mají k českému tisku také povinnost morální, tak říkajíc národní, toť svatá pravda. Ale opět: situace českého tisku je taková, že její řešení nesnese odkladu. Nelze čekat, až se podaří přesvědčiti dotyčné kruhy, které chápou těžko a neosvědčily se vždy plně ani tehdy, kdy věc byla prostší a jasnější. Ostatně, až nastane rozmach inserce a až zároveň vrstvy pochopí svou povinnost k českému tisku, jistě se to může projevit i zlevněním novin.

6. Dbejte kulturního významu a národního poslání českého tisku. Ano, i lidé, mající na mysli především hlediska hospodářská, musí uznati, že toto jest důvod nejzávažnější. Český tisk jest dnes vedle české knihy, české písně, českého umění z nejdůležitějších činitelů k hájení národní svébytnosti. Ale i tváří v tvář tomuto nejvyššímu příkazu musíme si uvědomit, že kulturní a národní poslání může plnit jen tisk, hospodářsky soběstačný. I s tohoto stanoviska tedy jest rozřešení hospodářské krise českého tisku nezbytné. Úbytek odběratelů bude bolestný, ale nepodlomí ještě kulturní a národní vliv českého tisku. Předně ne všichni čtenáři odbírali noviny s tohoto vyššího hlediska. Mnozí z nich si snad časem jeho národní a kulturní poslání teprve uvědomí a stanou se pak opět odběrateli. Mnozí jiní poznají, že výdaj na noviny i po zvýšení cen u porovnání s výdaji na jiné, méně důležité věci stále ještě nebude tak značný. Snad i mzdy a platy se postupně náležitě upraví, takže zdražení novin se i takto částečně vyrovná. Lze tedy očekávat, že ztráty nákladů se časem aspoň zčásti zase vyrovnají. Vždyť stejně tomu bylo i všude jinde, kde tisk prodělal podobný přelom jako nyní u nás. Tak či onak: hospodářské ozdravení českého tisku jest dnes i v zájmu jeho kulturního a národního poslání.

Děkuji Vám, pane redaktore, za Vaši ochotu a jsem
v přátelské úctě

K. F.

KLENOTNICÍ NÁRODA

je geniální výtvarné dílo JOSEFA MÁNESA. Vydáváme výbor, který shrnuje onu část jeho práce, kde stvořil podobenství osudu národa a jeho životního zápasu, kde zpodobnil rytmus českého rodu a v ilustracích k Rukopisu, hrdinství starých Čechů hájících svou svobodu a kde slavil schopnosti našeho lidu.

MÁNESŮV ODKAZ NÁRODU

Dílo má název: ZEMI MILOVANÉ. Uspořádal a úvodní slovo napsal doc. dr. Fr. Kovárna

V umění českém první místo sluší a náleží Josefu Mánesovi. Dali jsme mu téměř zahynouti když žil, nedejme aspoň zahynouti skvělému dědictví onomu, které nám nevděčným zůstavěl. Dr. Miroslav Tyrš.

Dokonalé vypravená 300stránková kniha je za K 150— celoplát., K 170— na volných listech, K 180— polokožená, K 300— celokožená

Dílo vyjde na podzim Dodá každý knihkupec!

NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA XII,
Fochova 62

Subscribují: J. MÁNES: ZEMI MILOVANÉ
v plátně vazbě K 150—, v polokož. vazbě K 180—,
v celokož. vazbě K 300—, vydání na vol. listech
K 170— - Zaplatím hotově - v pravidelných
měsíčních splátkách po K ..... - pošlete
složenký - na dobírku*

Jméno a povolání

Přesná adresa

Odstřihněte a nezápenou obálku frankujte 30h
známkou. - *Co se nehodí, škrtněte!

Svět knih

Roč. 9. Číslo

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ 27

Jaroslav Seifert:

AŽ SE TĚ ZEPTÁ

*Zima se léta ptá
a jaro ptá se zimy,
den noci zeptá se
— hvězdami růžovými
má obsypaný vlas,
když den je na počátku
a hvězdy, jež jdou spat,
strásají rosou s plátek.*

*Matka se děčka ptá,
dítě k ní běží kvapem,
když kapky zašumí,
voníce pod okapem.*

*Dítě se duhy ptá,
jez po dešti se vzklene,
střevíčky na boso
má vodou rozmáčené.*

*Léto jen vzpomínkou
a zima tichem sněhu,
noc hvězdou odpoví
dni s věrejšího břehu
a v pláči dítě štká
mamince v jejím klíně.
Ni duha nemlčí,
když mlčí po krajině.*

*Až se tě zeptá vlast,
jak ptá se léta zima,
co ty jí odpovíš
s očima zamženýma?
Nemusíš říkat víc
než děcko uplakané.
Jen smrt náš rozdělí
a ani ta ne!*

Ze sbírky *Zhasněte světla*, která právě vyšla ve 4. vydání.

FEUILLETON

Vladimír Groh:

O starořímské kuchyni, stole a sklepu

Řím byl už světovou velmocí, když začal první pekař v městě péci chléb po žilnostensku (r. 174 před Kr.), ale krmení kuřat se pokládalo ještě za nezřízený přepek. Brzo potom však se velmi rozšířila záliba v krmích značně exotických: cizokrajní ptáci, plži, plovové atd. Plovové a jiné druhy malých hlodavců byli nakládáni do láku. Nepomohly zákazy takových výstřelků, leda v tom, že se podobné krmě vyskytovaly jen jako zvláštnosti, kdežto pravidelné stolování vybíralo jídla přístupnější. V pohádce o Filemonu a Baucidě líčí Ovidius slavnostní venkovský oběd nabídnutý chudými manžely neznámým hostům, jimiž byli bohové Jupiter a Hermes; nejprve na miskách předloženy předkrmy: olivy v dvojitý úprav, nakládané dřínky, kořen čekanky, ředkvička, tvaroh, vejce na měkko. Hlavním jídelm bylo uzené plece se zelím, nakonec přišlo ovoce: ořechy, fíky, datle, švestky, jablka, hrozny. Po předkrměch a po hlavním jídle se pilo mladé víno. — Jestliže lecco z tohoto jídelního list-

Lidové divadlo

Nebude nejmenší ze zásluh E. F. Buriana a jeho kolektivů, že ukázal nejen divadelní působivost české lidové lyriky (»Vojna«), ale i jevištní možnosti lidového divadelnictví (»Lidová suita«). Tento režisér je totiž víc než tvůrce divadelních inscenací, je i dramaturgický objevitel a, doufejme, zakládá i tradici. Za což mu nemůžeme být dost vděční. Tady je totiž nerv divadelničení.

POZNÁMKY

ÚSPĚCH KNIHY KARLA ČAPKA

Nová kniha causerií z pozůstatosti Karla Čapka *Měl jsem psa a kočku*, která vyšla před několika týdny, byla již ve dvou vydáních rozebrána. V těchto dnech vychází již ve vydání třetím, což svědčí o tom, že i tyto Čapkovy causerie, rozsmárné a nezapomenutelně vyprávějí o přátelském pronárodě psů a koček, causerie, které jsou autorovou zповědí, jako chovatele i pozorovatele této rozdílné čeledi, docházejí téže obliby jako rozkošná konfese autorova v úloze vášnivého zahrádkáře, *Zahradníků v rok*. Cena, knihy, jejíž text je doprovázen jedinečnými obrázky autorovými a jeho bratra Josefa Čapka, zůstává nezměněna. Brož. výtisk stojí 20 K.

JAROSLAV SEIFERT: ZHASNĚTE SVĚTLA

4. vydání *Básnická sbírka Jaroslava Seiferta Zhasněte světla*, která spolu s Halasovým *Torsem* naděje, Holanovým *Zářím* 1938 a Cassiovou *Železnou* košili patří k tomu nejlepšímu, co u nás z poesie uzrálo v osudových dnech loňského podzimu a která navazuje i s jmenovanými kniha-

mi na tradici Nerudových *Zpěvů pátečních*, dočkala se zvláště pronikavého úspěchu. A právem, neboť svou svěží melodií, tak ryze českou, veršem prostým a vroucím, je zvláště blízká srdci národa, jehož stesk i žal, jehož rozhovor s rodnou zemí a vlastí, národem i osudem, vyjadřuje nejen pro přítomné, nýbrž i budoucí. Cena sbírky je 12 K.

MÁNĚSUV ODKAZ NÁRODU

Nakladatelství Orbis chystá se vydati pod názvem *Zemí milovaně* odkaz jednoho z nejslavnějších našich malířů, Josefa Mánesa. Jak už název naznačuje, bude zde shrnuta především ona část Mánesova díla, kde tento geniální umělec sloužil své vlasti a národu, vytvářel tu výtvarný doprovod k národním písním, ilustrace k rukopisu, obrazy z českých dějin a nezapomenutelný cyklus měsíců pro Staroměstský orloj, kde zachytil jedinečně a nezapomenutelně rytmus života českého lidu v koloběhu roku. Právě na této části Mánesova díla visíme, mluveno slovy Miloše Jiránka, jako na nejdražším dědictví. Kniha, kterou připravuje Orbis za redakce Fr. Kovárny, bude obsahovat na 120 reprodukcí, uspořádaných ve 4 částech pod hesly: *Vlast a národ*, *Česká píseň*, *Světci a hrdinové* a *Český rok*.

Jan Chlum:

MEZI POLITIKOU A KULTUROU

Na české kultuře se dnes žádá, aby se vypořádala se změnou, která nastala v politických osudech národa. Hlasy, které jí kladou tento úkol, neozývají se jen u Němců, ale zaslechli jsme je i z některých českých úst. Slyšeli jsme slova o dějinném dědictví svatě říše římské, které prý třeba obnoviti. Jini promluvíli k nám o tom, že je potřeba navždy opustiti Palackého thesi o odvěkém zápolení Čechů s Němci, a nahraditi ji kladným pojetím spoluzití obou národů. Vyrovnat se opravdu duchovně s ofřevnými událostmi poslední doby a s jejich důsledky není však věc, kterou by bylo lze vykonat se dne na den. Nevyřeší ji ani horliví političtí úvodníkari, ani resoluce politických skupin, ani řeči státníků. K provedení tohoto úkolu je zapotřebí, aby byly bezpodmínečně splněny určité předpoklady.

Nikoli nejmenším z těchto předpokladů je čas, který dá problémům s tímto úkolem spojeným dozrát. Jen čas umožní, aby se rozpoznalo, co na udlostech sluší

kud jde o vlastní obsah hostiny, tedy jemný znalec nesmí prostě jen hromadit na stůl krmě, byť vzácné; nejde jen o chuť a vzhled, ale také o správné míšení vůni. Stejně důležitá je správná volba příkrmů, šfáv a omáček. Kančí maso je lepší z Umbrie, kde se tato zvíř živí v lesích žaludy, než z hvozdu, kde nachází hlavně jen rákosí. Srncí ohlodávající keře na vinicích nemá chutné maso. Ze zajíce pochutná si znalec hlavně na hřbetu. Ryby a drubě vyžadují si zvláště opatrné volby druhů a příprav se stálým ohledem na roční dobu; zejména pak u ryb třeba dbáti o volbu vhodného oleje, na němž byly smaženy nebo pečeny. — Odstavec pro sebe tvořily omáčky a mayonaisy. »Prostá sestávala z čerstvého olivového oleje, silného vína a rybího láku byzantského (z naložených černomořských ryb); přimísilo se trochu kořeně dodávajícího vůni a jakmile přešel var, přisypalo se trochu nejjemnějšího šafránu a navrch se ještě přidalo několik kapek zvláště jemného olivového oleje.

Čím složitější se stával vlastní pořad jídel, nebo čím větší úkol kladla tato jídla na výkon zařizovacích ústrojí, tím pečlivěji se přihlíželo k vhodnému výběru předkrmů, od nichž se žádalo

především, aby podněcovaly trávení. Praktické zkušenosti se tu popily s úvahami odborně lékařskými a přírodovědnými; umění kulinářskému pak zůstaveno se spravovatí z jednotlivých ingrediencí rozmanité složité kaše, bouillony, předkrmové misy atd. Středoevropští a severští kuchaři by byli velmi překvapeni, že se k přípravě masitých a moučných jídel neuzívalo zvířecích tuků, tak oblíbených v starém Orientě. Tak na př. maslo bylo ve staré Italii jen lékem, nikoliv potravou, ani prostředkem při úpravě pokrmů. Hojně a pestré byly přísady koření: vedle domácích, jako anýz, máta, fenykl, koriandr, kmín, přibírány postupně cizí druhy, některé dovážené, jiné uměle přenesené a doma pěstěné. K nim patří petržel, jiné druhy kmínu, tymián, hořčice, pepř, zázvor, skořice, silfium. Rozmanitými kombinacemi přísad a způsobů přípravy dosahovalo se všelijakých podivností, jimiž se obvykle základní jídlo proměňovalo v naprosto rozdílné krmě, zcela odchylného vzeření, chuti, vůně atd. Tak na př. poznávaná Plinius, že bylo 50 způsobů úpravy kančího masa. Jindy se zase připravila celá bohatá večere různou přípravou tykve. Místní kuchařského umění si zakládala na tom, že překláda-

připsati složkám a dějům povahy trvalé a podstatné a co jest jen výsledkem náhodného shluku okolností, dějinnou oklikou, zdaním. Není věci kultury, aby se bez prodlení přizpůsobovala každé změně politické konstelace a aby ji učinila východiskem nových koncepcí. Oportunismus není vlastností kultury, naopak, jest něčím hluboce neduchovním. Ideje se nemění pod kdejakým závanem větru. Skutečné převraty v oboru ducha jsou výsledkem hlubokých, dlouho trvajících procesů, v nichž historické události mívají často jen hodnotu epizody.

Jiným důležitým předpokladem pro hlubokou a pronikavou revisi duchovních hodnot národa jest svoboda. Nemůžeme tím svobodu politickou, ale svobodu zikoumání všech složek, příčin, pramenů i myšlenek, nezávislé, jakéhokoliv vnějšího tlaku prostě vvažování všech momentů, které mohou rozhodnouti při konečném soudu o historickém vývoji a o jeho důsledcích pro kulturu. Není věci kultury, aby příslušovala veřejnosti. Plody jejího úsilí, získané s vynaložením všech duchovních sil a prostředků, budou konec konců na prospěch národu a jeho politické praksi. Pod tlakem a nátlakem mohou se zroditi jen zrůdy, patvory, plody úřední horlivosti, nikoliv díla a ideje povahy trvalé. Legitimaci pro tento úkol nemohou ti,

kdo se ho podejmou, dostati od úřadů, sekretariátů, funkcionářů. Jest jen jediná: vnitřní, duchovní legitimitace, kterou si lidé vydobývají tvorbou a prací. Nelze ji získati oddaností, vyznáváním, postavením, jmenováním. Ty pak, kdož budou tuto úlohu plniti, třeba chrániti před zásahy kořistníků, kteří využívají politických převratů k tomu, aby se zmocnili posic a kompetencí, i před pokřikem luzy.

Nechť jakkoli dopadne běh politických událostí, může býti střetnutí německé kultury s kulturou českou, utkání základních ideí obou národů, k němuž pod vlivem politických dějů dochází, plodné. Nová expanse německého národa, opírající se o jeho novou ideologii i organizaci, setká se tu poprvé zblízka s národem, jehož kultura jest vybudována na jiných základech. Vzhledem k poměru sil nepůjde a nemůže jít mezi oběma národy o boj politický, ale o soupeření kulturní. Tento boj se povede argumenty ducha, nikoli moci. Argument kvantity bude tu lhostejný. Jen a jen duch rozhodne, zda německá kultura, opírající se o nové své základy, prokáže schopnost ukázat cestu také jiným národům a oplodnit jejich kulturní snažení. I pro německou kulturu je to úkol plodný a veliký.

(Kritický měsíčník.)

li jídla, u nichž nikdo nedovedl poznati jejich původ. V určité době dostoupilo jedliectví takové míry, že nepomáhala ani příprava jídel sebe promyšlenější a bylo nutno pravidelně užívatí dávičích prostředků. Seneka se drasticky zmiňuje o lidech, kteří dávili, aby mohli jísti, a jedli, aby mohli dávti. Bylo-li tolik ohledů při výběru a úpravě jídel, věnovala se pochopitelně nemalá péče stolu a stolníčnicku. I u Římanů se původně při jídle sedělo, ale patrně etruským vlivem se časem rozšířil zvyk, že se při obřadných hostinách a v domácenskostech dbajících na společenskou úroveň při jídle leželo. Dlouho však to bylo vyhrazeno jenom mužům, kdežto ženy nadále při jídle seděly, alespoň ženy dbající na dobrou pověst matrony. Avšak jako v odívání, tak i v tomto zvyku Římanky časem sledovaly si původní přisnostení a počínaly si při hostinách po mužském způsobu. Hostinčníci leželi slično napříč na lehátkách postavených do podkovy nebo do oblouku a zvýšených na vnitřní straně. Vnitřkem podkovy nebo oblouku byl k stolovníkům volný přístup, tudíž se jim podávalo umyvadlo nebo vlhké ubrusy na očištění rukou, tam se také přinášel stůl, nebo se stavěla na pevný podstavec stolní deska. Ta byla poměrně malá, protože se na ní nejedlo, nýbrž sloužila — jako u našich buffetů — za podnos předkládaných pokrmů, které si stolovníci sami brali na miskách, nebo jim na nich byly podávány. Proto se na př. masité pokrmy přinášely už nakrájené a rozdělené, později ovšem — při přepychových a honosných hostinách — se donášely, někdy v exotické úpravě, ocelé a před zraky stolovníků je krájel zvláště vycvičený sluha.

Přiborem, jehož se nejvíce užívalo při jídle, byly lžice a to jednak velká lžice, mající celkem tvar a podobu našich polévkových lžic, jednak malé lžičky, jejichž držadlo bylo na druhém konci hrotité, takže se mohla sousta jimi nabobávat.

Čistota stolu a nádobí se dodržovala přísně. Stůl i podlaha byly pečlivě otírány; zvyk stíratí na stůl ubrusy je však původem dosti pozdní; mnohem starší je používání ubrusků. Sloužily nejen k účelu u nás běžnému, ale také k tomu, že si v nich hosté odnášeli výslužky, a to nejen rozmanité zákusky, nýbrž — hlavně v císařské době — také drobné dárky rozdělované hostitelem stolovníkům.

Dávným doprovodem jídla bylo pití. Kdysi se i staří Římané spokojovali tím, že svou kaši zapíjeli douškem mléka — libovali si v kozím a ovčím —, ale brzo je používání složitější a zejména kořeněné potraviny naučilo oceňovati nápoje podstatnější. Byla to především víno; medovina, to jest med rozředěný vinným mostem nebo lehkým vínem; připravovali medovinu se těžkým nebo starým vínem se nepokládalo za správné; při míšení s vínem se měla dáti aspoň jedna pětina medu, kdežto do mostu stačila jedna desetina. Révy měla Itálie dostatek rozmanitých druhů a jakostí. Podle barvy se rozeznávaly čtyři druhy vína: bílé, ryzák, červené a tmavé; chuť a jakost se lišila podle původu, stáří a přípravy. Tak na příklad massickému sloužilo, bylo-li za jasné noci ponecháno venku otevřené, aby pozbylo neřidlivé čichové příchuti; nesmělo se však cedit skrz lněné plátno. Dal-li kdo kvas falernský do sorrentského vína, učinil dobře. urychlil-li pročištění žlut-

kem holubího vejce. Později se ovšem dovážela také cizí vína z Gallie, ze Španělska, z Řecka, z Malé Asie, ze Syrie, z Afriky, ale některý tento druh byl pak napodobován i doma buď užitím cizího kvasu nebo napodobením přípravy. Dobře bylo známo »řezání vína, to jest dolévání jiným druhem.

Jako se už: lechtávaly pokrmy a měnily úpravou, stejně se zacházelo s vínem, aby se dosáhlo rozmanitých odstínů vůně, chuti a účinků. Od pouhých přísad koření nebo pryskyřice se postoupilo až k výrobě těžkých nápojů, vermutu, absintu, nebo k vínům míchaným s výtahy zkvašených ovočných šťáv. Zvláště silná vína se připravovala tak, že se vybrané druhy révy nechaly na prudkém slunci přezrát, anebo se hrozny zavěsily nad kotlík s vařícím olejem. Až začaly hrozny krabatět, pečlivě se zrnka otrhala, zbavila stopek, namočila do starého jakostního vína a až nasákla, byla opatrně vylišována.

Hodnotné druhy vína se uchovávaly v zapečetěných džbánkách, opatřených označením druhu a ročníku. K hostině se pak vybíraly vhodné druhy podle předkládaných pokrmů a s ohledem na zažívací účinky. Víno muselo mít správný podklad, to bylo tím důležitější, čím se více pilo. Slabý piják se posiloval používáním smažených mořských ráčků a afrických hlemýžďů; salát s olivami není dobrý po víně, protože v něm »plavec, zato šunka, klobásy, anebo i prostá horká jídla jsou dobrým podkladem pití.

Pozornosti zasluhuje, že se víno nepilo při jídle čisté, nýbrž smíšené s vodou, podle stolovníkovy chuti ledovou nebo teplou. Každý si podle záliby dal nalíti do poháru víno a vodu; teplá voda — zpravidla převařená — byla po ruce ve zvláštním ohřívadle; jiné zařízení sloužilo k ochlazení sněhem nebo k udržování vody na nízkém stupni teploty: sníh se nasypal do zvláštní filtrovací nálevky a přelil vínem. Z Řecka se dostal do Itálie též zvyk pořádati symposia. Jeden z členů společnosti byl pověřen úkolem arbitra a ten ustanovil, jakým poměrem se smísí v mėsídle (krater) víno s vodou; z mėsídla se pak naběračkou rozděloval nápoj do pohárů. Jestliže však u řeckých symposii převládala aktivní zábava hodovníků, Římané dávali přednost tomu, aby byli baveni: to obstarávali hudebníci, tanečníci a tanečnice, zpěváci a recitátoři.

Mezi intelektuály byla sice snaha udržovati i při pitkách vážné hovory, nebo bavit hosty předčítáním literárních novinek, ale takových kroužků nebylo mnoho. I dobrá společnost dávala přednost zábavě na účet nepřítomných a podívané, připravené pozorným hostitelem.

Z právě vyšlého 10. čísla časopisu Věda a život.

DESET AKVARIÍ VE STUDIJNÍM ÚSTAVU VE ZLÍNĚ. Ve snaze poskytnouti přítažlivosti co nejvíce vzdělání, pořádá biologické oddělení Studijního ústavu řadu živých a poutavých expozic. V ústavu je stálá expozice čerstvých rostlin ze zlínského kraje. Nyní byla zahájena další instalace entomologických sbírek z potštátského zámku. Tyto sbírky se doplňují dalšími přírůstky vědeckých kořistí z kraje. V ústavu byla obnovena preparační dílna, v níž bylo již preparováno sta kusů hmyzu ze zlínského kraje. V osmi akvarích jsou známé i méně známé druhy ryb. Nyní budoují další dvě hektolitrová akvaria, takže tento ústav bude mít celkem deset akvarií. Ozdobou ústavu jsou sbírky měkkýšů, mezi nimiž jsou nádherné a vzácné kusy.

ERICH KÄSTNER: LYRICKÁ DOMÁCÍ LÉKARNA

Lyrika Ericha Kästnera jest poesii doby, pro jejíž duševní chorobu není dosud diagnosy. není tedy divu, že tu nenajdeme hojlivého léku, nejvýše trochu drsné náplasti. Odkloniv se od staré básnické fantasie, nachází Erich Kästner zdroj své věčné básnické zkušenosti v nejvšednějších jevech, v nejobyčejnějších případech a nejnenápadnějších, šedivých osudech. Vydal Toužimský a Moravec.

ŠKOLA PRO VÝCHOVU SEKRETÁŘEK. V uplynulých dnech se konaly závěrečné zkoušky také v celoročním večerním kursu pro výchovu sekretářek. Kurs byl již po druhé pořádán Jednotným svazem soukromých zaměstnanců a Spolkem profesorů obchodního školství při Československé obchodní akademii. Obsah učiva byl v tomto školním roce podstatně rozšířen a jakostně prohlouben. Závěrečnou zkoušku vykonalo 38 posluchaček, z nichž tři měly ve všech předmětech výborný prospěch, ostatní chvalitebný a dobrý. Správa kursu pečuje o to, aby se posluchačkám dostalo kromě základního praktického vzdělání i to nejnovější, jež přináší do kanceláře průmyslový a obchodní rok. — Přítí kurs bude opět zahájen 15. září t. r. Zápis je možný již nyní v kulturním odboru Jednotného svazu soukromých zaměstnanců v Praze II., Na Zbořenci 18.

Bílinský léčivý pramen. Staleté lékařské zkušenosti učí, že Bílinský léčivý pramen jest cenným pokladem přírodních léčivých prostředků, obzvláště při onemocnění dýchacích orgánů, nemocech žaludku a střev, chorobách ledvin a močového měchýře, poruchách výměny látkové (cukrovka, kyselá diatése moče, rheumatismus, dna).

DNEŠNÍ NĚMECKO

Aktuální publikace, informující o politických, hospodářských, sociálních, technických a výchovných zařízeních národně socialistického Německa

AUTORI: JUDr. Jan Mertl - Ing. Dr. Vladimír Klimecký Ing. Adolf Hlavatý - Ing. Dr. Josef Z. Schneider PhDr. Tomáš Krejčí

Brož. K 40.—, váz. K 50.—

Jasný obraz všeho, čeho je třeba o Německu vědět

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPECI

ORBIS - PRAHA XII, FOCHOVA 62